

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YENİ BÖLGEÇİLİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE İLETİŞİMSEL PLANLAMA
PRATİĞİNİN İRDELENMESİ: HATAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Nail Gökhan KARABULUT
502111010**

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bölge Planlama Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ferhan GEZİCİ KORTEN

OCAK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502111010 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Nail Gökhan KARABULUT**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**Yeni Bölgecilik Anlayışı Çerçevesinde İletişimsel Planlama Pratiğinin İrdelenmesi: Hatay Örneği**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Ferhan GEZİCİ KORTEN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Fatma ÜNSAL**
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Doç. Dr. Özhan ERTEKİN
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **15 Aralık 2014**
Savunma Tarihi : **16 Ocak 2015**

Canim aileme,

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında, bana her konuda yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ferhan GEZİCİ KORTEN'e, beni cesaretlendiren ve dayanışma içinde olan kıymetli meslektaşlarım Aysun AYGÜN, Belgin GÜMRÜ, Cansu İLHAN, Ceyda SUNGUR, Veysi ALTINTAŞ ve Aslı ULUBAŞ'a çalışmaya katkılarından dolayı Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı uzmanlarına, Müfit TENNİOĞLU'na, Kenan KANTARCI'ya, Ercüment KİMYON'a ve son olarak her zaman yanımda olan canım aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ocak 2014

Nail Gökhan KARABULUT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. YENİ BÖLGEÇİLİK.....	5
2.1 Bölge Kavramının Anlamı	5
2.2 Bölge Kavramının Değişen Anlamı ve Yeni Bölgecilik	6
2.3 Yeni Bölgecilik Anlayışının Dinamikleri ve Yansımaları	9
2.3.1 İşbirliğine dayalı (cooperative) bölgecilik	10
2.3.2 Yeniden dağıtımcı (redistributive) bölgecilik	11
2.3.3 Yönetmel ve kurumsal alanda yansımaları.....	12
2.3.4 Sosyo-ekonomik alanda yansımaları	15
2.4 Dünya Örneklerinde Yeni Bölgecilik ve Yeni Bölgeci Anlayışa Eleştiriler....	16
2.4.1 İngiltere ve yeni bölgecilik	16
2.4.2 Yeni bölgecilik ve Galler örneği	18
2.4.3 Yeni bölgeci anlayışa eleştiriler	19
2.5 Türkiye’de Bölge Planlama Sürecinin Yeni Bölgecilik Kavramları Üzerinden Değerlendirilmesi	20
3. İLETİŞİMSEL PLANLAMA	25
3.1 İletişimsel Planlamanın Temeli: Araçsal Rasyonalite’den İletişimsel Rasyonalite’ye Geçiş	25
3.2 İletişimsel Planlama ve Özellikleri	26
3.3 Planlamadan Uygulamaya Geçiş: İletişimsel Eylem	28
3.3.1 İletişimsel eylem kazanımları	28
3.3.1.1 İletişimsel planlamada sosyal ikilemlere potansiyel çözümler	28
3.3.1.2 İletişimsel planlamada bedel yapılarını yeniden tanımlama	28
3.3.1.3 İletişimsel planlama ve ağ oluşumu	28
3.3.1.4 İletişimsel planlama ve sosyal sermaye	29
3.3.1.5 Üyelik ağının kazanımları	29
3.3.1.6 Özgün bağlantıların ve ağ durumunun kazanımları	29
3.3.1.7 Maliyeti olmayan kazanımlar: iletişim dışsallıkları	30
3.3.1.8 Pasif katılımcılara ilişkisel kazanım.....	30
3.3.1.9 Kolektif karar alma ve ilişkisel kazanım.....	30
3.3.2 İletişimsel eylemin handikapları	31

3.3.3 ABD – Minnesota örneği	32
3.4 İletişimsel Planlamanın Uygulamaya Yönelik Önermelerinin Yeni Bölgecilik Anlayışı Bağlamında Değerlendirilmesi	35
4. İLETİŞİMSEL PLANLAMA PRATİĞİNİN HATAY ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ	37
4.1 Örnek Alan Seçimindeki Yaklaşım	37
4.2 Hatay’ın Bölgesel Dinamiklerinin Tanımlanması	38
4.2.1 Demografi.....	38
4.2.2 Sağlık ve eğitim.....	40
4.2.3 Beşeri sermaye ve rekabet düzeyi	42
4.2.4 Ekonomi	43
4.2.5 Sivil toplum	44
4.3 Bölge Planının Hatay İçin Öngörü ve Stratejileri ve Aktörler	45
4.4 İlgili Kurum Görüşmeleri ve İletişimsel Eylem Bağlamında Değerlendirilmesi	47
4.4.1 Karar süreçlerine aktif katılım.....	49
4.4.2 Konsensüs sağlama	52
4.4.3 Kurumlar arası işbirliği	53
4.5 Bölüm Sonucu	55
5. SONUÇ	56
KAYNAKLAR.....	57
EKLER.....	61
ÖZGEÇMİŞ.....	67

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DOKAP	: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	: Gayri Saf Yurt İçi Hasıla
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yörelere
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
URAK	: Ulusal Rekabet Araştırmaları Kurumu
YHGP	: Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi
ZBK	: Zonguldak Bartın Karabük Bölgesel Gelişme Projesi

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Bölgesel Politika Yaklaşımları Karşılaştırması.....	14
Çizelge 2.2 : Türkiye’de Uygulanan Kalkınma Planlarında Temel Yaklaşımlar ve Bölge Planları.....	21
Çizelge 4.1 : İdari yapı.....	38
Çizelge 4.2 : Bölgedeki illerin şehir ve köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı.....	39
Çizelge 4.3 : Hastane yatak sayıları.....	41
Çizelge 4.4 : Temel eğitim göstergeleri.....	41
Çizelge 4.5 : TR63 düzey 2 bölgesi illeri, genel ve alt endeks sıralamaları.....	42
Çizelge 4.6 : Gelişme eksenleri ve performans göstergesinin veri kaynağı aktör.....	46
Çizelge 4.7 : Derinlemesine mülakat yapılan kurumlar	48

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Türkiye’deki bölgesel kalkınma projeleri	23
Şekil 4.1 : TR 63 bölgesi	37
Şekil 4.2 : Düzeylere göre göç göstergeleri	40
Şekil 4.3 : İşgücü ve işsizlik göstergeleri	44
Şekil 4.4 : TR 63 bölge planı hazırlık ve katılım süreci.....	50
Şekil 4.5 : Görüşme yapılan aktörlerin bölge planı süreci ile olan ilişkisi	51
Şekil 4.6 : Görüşme yapılan aktörlerin planlarla olan ilişkisi.....	52
Şekil 4.7 : Görüşme yapılan kurumlar arası işbirliği ağı.....	54

YENİ BÖLGEÇİLİK ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE İLETİŞİMSEL PLANLAMA PRATİĞİNİN İRDELENMESİ: HATAY ÖRNEĞİ

ÖZET

Son yıllarda, özellikle 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme ve yerelleşme dinamiklerinin etkisiyle, ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılanmalar büyük bir değişim içine girmiştir. Bu değişim, kuramsal ve pratik olarak bölge biliminde, bölgeye yönelik yeni bakış açıları gelişmesine neden olmuştur. Bu kapsamda Yeni Bölgecilik akımı bölgesel gelişmede dinamikleri tanımlamaya yönelik yeni bir gündem oluşturmuştur.

Geleneksel bölge politikalarının yerine, rekabetçi, yenilikçi ve esnek, yerelin kalkındırılması ve geliştirilmesine ağırlık veren bölge politikalarını esas alan Yeni Bölgecilik yaklaşımı bölgeye yeni anlamlar yüklemektedir. Küresel ekonomik sistemde ağ ilişkisi içinde yer alan kentlerin ve bölgelerin varlığını sürdürmek ve bu hiyerarşide daha iyi bir yer bulabilmek için çabalamak bu yaklaşımın temel stratejisini oluşturmaktadır.

Yeni yaklaşımla birlikte devlete değil, girişimciye özellikle de küçük ve orta ölçekli firmalara ve sivil toplum kuruluşlarına özel bir önem veren, yönetimi değil ‘yönetişim’i hedefleyen bir yapı geliştirilmektedir. Yerelin küresel süreçte rekabet gücünü artırmak için adem-i merkeziyetçiliğin gerekli olduğu üzerine bir uzlaşma söz konusudur. Ancak bu müdahale tarzının her bölgenin kendine özgü koşullarına göre ne ölçüde başarı sağlayacağı tartışma konusudur.

Öte yandan, düşünce dünyasında akli araçsallaştıran modernist düşünce biçiminin yerini iletişimsel akli öne çıkaran post-modernist düşünce biçimi almıştır. Bu değişim planlama disiplini içerisinde yeni planlama türlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunlardan biri olan İletişimsel Planlama, planlama süreçlerini, aktörleri, aktörlerin rollerini ve bilginin kullanımını yeniden yorumlamıştır. Uygulama alanında iletişimsel eylem konseptini önermiştir.

Habermas’ın iletişimsel eylem kuramından esinlenen iletişimsel planlama, günümüzde demokratik bir planlama sürecinin nasıl olması gerektiğine dair normatif idealler sağlamaktadır. Ağ oluşturma ve örgütlenme, ortaklıklar kurma, işbirliği mekanizmaları geliştirme ve konsensüs sağlama iletişimsel planlamanın öne çıkardığı ana unsurlardır.

Son tahlilde, değişen ve dönüşen mekan ve mekana yönelik yaklaşımlar bakımından yeni bölgecilik, iletişimsel planlamanın bölge ölçeğinde bir tezahürüdür diyebiliriz. Bu tezde, iletişimsel planlama konseptinin yeni bölgeci anlayış çerçevesinde Türkiye’deki mevcut bölge planlama pratiğini geliştirmede katkı sağlayabilirliği TR63 bölgesinin bir alt bölgesi olarak Hatay ili örneğinde incelenmektedir.

Başlıca beş bölümden oluşan tezin, giriş bölümünde, amaç, kapsam ve yöntemi belirtilmektedir.

İkinci bölümde; bölge kavramının geleneksel ve yeni bölgecilik yaklaşımında ele alınan anlamı ifade edilmektedir. Yeni bölgeci yaklaşımın nasıl ve hangi ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıktığı bu bölümde aktarılmaktadır.

Üçüncü bölümde; iletişimsel planlamanın ortaya çıkışı, temeli ve uygulamaya yönelik önermeleri vurgulanmaktadır.

Dördüncü bölümde; örnek çalışma alanı olarak seçilen Hatay'ın bölgesel dinamikleri, bölge planındaki öngörüler ve aktörler anlatıldıktan sonra, iletişimsel planlama konsepti bağlamında yapılan ilgili kurum görüşmeleri üzerinden değerlendirilmektedir.

Son olarak; çalışmanın genel değerlendirmesi yapılarak, önerilerde bulunmaktadır.

EXAMINING THE COMMUNICATIVE PLANNING PRACTISE UNDER THE OVERALL FRAMEWORK PROVIDED BY NEW REGIONALISM: THE CASE OF HATAY

SUMMARY

In the last few years, especially after 1980s, by the affect of globalization and localization dynamics, economic, social and political constructions have gone into the melting pot. These changes gave a new paradigm shift to regionalism as a science in terms of new theoretical and practical aspects which in return gave a start for genesis of new point of views. In this manner, New Regionalism movement brought about a new agenda in means of defining dynamics of regional development.

New Regionalism which is mainly based on competitive, innovative and flexible regional policies that give importance to development and improvement of the local put an emphasis on region by introducing new definitions and meanings. Main strategy of this new movement is based on two main targets, which are: survival of the cities and regions in the global economic network and struggle for a better place in the hierarchical system.

As a result of this new movement, a new structure that targets 'governance' rather than government will be the initial moving point. This will in return bring forward a system that appreciates entrepreneurs especially small to medium scale firms and NGOs rather than the State. In this term, decentralization is regarded as the necessity for increasing the power of the local through out the process of becoming a part of the global economic network and of climbing the hierarchical ladder. Although, this idea is one of the common agreements of New Regionalism, it is still open to new discussions considering the success of this kind of an intervention and its flexibility depending on qualities of regions that are specific to that particular region.

On the other hand, post-modernist way of thinking that puts forward communicative rationality superseded modernist way of thinking that regards reason as an instrument within the world of ideas. This change resulted in the emergence of new planning types within the planning discipline. Apart from conventional, technocratic, rationalist, statutory and hierarchical planning, new planning approaches that depend on the basis of participation and multi actor relations have taken part in the literature. As being one of these, Communicative Planning reinterpret planning processes, actors and roles of actors through out these planning processes and the use of information. It also puts forward the concept of communicative act in the area of implementation.

Communicative Planning that is inspired from the communicative act theory of Habermas puts forward normative ideals in terms of defining the how to process of planning process. Main principles proposed by Communicative Planning are as follows: creating a network, organizing, consociating, developing partnership mechanisms and providing consensus.

In conclusion, it can be said that New Regionalism is the manifestation of Communicative Planning in terms of approaches considering changes and transformation of place and place itself. This master's thesis examines the extent to which communicative planning can contribute to the current regional planning practice in Turkey under the overall framework provided by new regionalism by looking into the specific case of Hatay province located in the TR63 NUTS II region.

Hatay, the case study area, is a city which has a geopolitical and strategic importance as being a boundary layer. In addition to these, the city has a potential regarding the various economic sectors: agriculture, industry, tourism and logistics. Not only these but also the cultural, religious, ethnic and historical varieties the city holds increases the importance of the city. Depending on the historical background, the city itself is located in a region where economic and social relations are augmented in the crossing of both Middle East and Mediterranean basin. For this reason, the region is decided as a case study area to investigate the aspects of New Regionalism approach.

Method of the study covers literature research and in-depth interviews. According to the interviews with delegates of public sector, private sector and NGOs, proposals of Communicative Planning are evaluated under the main topics of 'active participation through out the planning process', 'provision of consensus' and 'interinstitutional collaboration and creating a network'. In addition to the results gathered from interviews, actions considered as obligatory for the institutions, of which interviews are made with, listed in the strategic plans considering agriculture, logistics and tourism, and in the environmental plan are used in order to prepare a network mapping. At this point, Graph Commons network mapping and relations data base is used.

The thesis is divided into five chapters. The first chapter describes the topic, purpose, and scope of the research and gives the specifics of the methodology.

The second chapter provides clarification on the meaning of region in the conventional and new regionalism approaches. This chapter also includes an explanation on the conditions that led to the emergence of the new regionalism.

The third chapter provides further information on the emergence of communicative planning, its foundations and its proposals for implementation.

The fourth chapter explains the regional dynamics, the proposals encapsulated in the existing regional plan and the actors involved in the planning process in Hatay, and afterwards evaluates these within the context of communicative planning by way of the interviews conducted with the relevant organizations in Hatay.

The final chapter includes the conclusion of the research and highlights some recommendations. Considering interviews made and plans investigated, it can be concluded as there is an effort in the local for making a common agreement in Hatay. However, the organization structure of development agencies and their dependence on central government impoverish this effort of planning process in terms of provision of participation.

The burden of delegates of public sector and private sector and not enough representation of civil society are the main problems of member institutions of Development Council. Although, there is an emphasis on the quantitative majority of participation to workshops and participation meetings through out the planning process, there is not active participation of the part of the civil society that is directly affected by this plan especially the disadvantaged groups.

Plan decisions and strategies mainly depend on the economic point of view, putting aside the social and ecological approach. This results from the dominance of demand and view of enterprisers within the communicative platforms whereas partnerships of central government and local governments with industries and tourism professionals are the other factors.

Partnerships of NGOs (especially social and professional) with public and private sector stay in low levels. Taking into consideration the interviews made, 'stress of enlargement of squeezing areas of investment' is the main reason of preparation of a regional plan.

1. GİRİŞ

Günümüzde giderek hızlanan bir sosyal ve ekonomik değişim süreci yaşanmaktadır. Bu süreçte, mekana bakış açısı değişmekte, farklı söylemler ortaya çıkmakta ve geçmişte tanımlanan kavramlara yüklenen anlamlar değişime uğramaktadır. Yeni mekansal düzenin alt açılımı olarak ‘bölge’ ön plana çıkmaktadır. Geleneksel bölge anlayışının yerine, rekabetçi, yenilikçi ve esnek, yerelin kalkındırılması ve geliştirilmesine ağırlık veren bölge politikalarını esas alan Yeni Bölgecilik yaklaşımı bölgesel gelişmede dinamikleri tanımlamaya yönelik yeni bir gündem oluşturmuştur. Küresel ekonomik sistemde ağ ilişkisi içinde yer alan kentlerin ve bölgelerin varlığını sürdürmek ve bu hiyerarşide daha iyi bir yer bulabilmek için çabalamak bu yaklaşımın temel stratejisini oluşturmaktadır.

Yeni yaklaşımla birlikte devlete değil, girişimciye özellikle de küçük ve orta ölçekli firmalara ve sivil toplum kuruluşlarına özel bir önem veren, yönetimi değil ‘yönetişim’i hedefleyen bir yapı geliştirilmektedir. Yerelin küresel süreçte rekabet gücünü artırmak için adem-i merkeziyetçiliğin gerekli olduğu üzerine bir uzlaşma söz konusudur. Ancak bu müdahale tarzının her bölgenin kendine özgü koşullarına göre ne ölçüde başarı sağlayacağı tartışma konusudur (Pınarcıoğlu ve Işık, 2004).

Öte yandan, mekandaki fiziksel, ekonomik ve beşeri ilişkileri biçimlendiren ve yön veren planlama disiplini içerisinde iletişimsel rasyonaliteyi merkeze alan postmodernist düşünce biçiminin etkisiyle yeni planlama türleri ortaya çıkmıştır. Geleneksel, teknokratik, akılcı, yasaya dayalı, hiyerarşik kapsamlı planlamadan farklı olarak, daha katılımlı ve aktör temelli planlama yaklaşımı literatürde yerini almıştır.

Habermas’ın iletişimsel eylem kuramından esinlenen iletişimsel planlama, günümüzde demokratik bir planlama sürecinin nasıl olması gerektiğine dair normatif idealler sağlamaktadır. Ağ oluşturma ve örgütleme, ortaklıklar kurma, işbirliği mekanizmaları geliştirme ve konsensüs sağlama iletişimsel planlamanın öne çıkardığı ana unsurlardır (Sager, 2013).

Bu unsurlar politik ve ekonomik düzlem olarak bölge ölçeğini ele alan yeni bölgecilik yaklaşımının tanımladığı yönetim ve yerelin rekabet gücünün artırılması ile ilintilidir. Son tahlilde, değişen ve dönüşen mekan ve mekana yönelik yaklaşımlar bakımından yeni bölgecilik, iletişimsel planlamanın bölge ölçeğinde bir tezahürüdür.

1.1 Çalışmanın Amacı

Özellikle 1980 sonrası post-modernizm ve küreselleşme olgularının yönlendirmesiyle teorik ve pratik olarak, hem bölge hem kent ölçeğinde planlama alanında değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Bunlardan biri olarak ortaya çıkan iletişimsel planlamanın yeni bölgecilik anlayışının etkisiyle bölge planlamadaki değişim ihtiyacına yanıt verebilirliğinin Hatay ili örneğinde incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada iletişimsel planlama kuramının yeni bölgeci anlayış çerçevesinde ülkemizde mevcut bölge planlama pratiğini geliştirmede ne gibi katkılar sağlayabileceği incelenmektedir. Bunun için önce değişen bölge kavramı ve yeni bölgecilik yaklaşımı ortaya konduktan sonra, iletişimsel planlamanın teorik ve pratik önermeleri literatürden aktarılmaktadır. Daha sonra Hatay örneği üzerinden bölge planı yapım sürecinde iletişimsel planlama yönteminin katkısına yanıt aranmaktadır.

Başlıca beş bölümden oluşan tezin, giriş bölümünde, amaç, kapsam ve yöntemi belirtilmektedir.

İkinci bölümde; bölge kavramının geleneksel ve yeni bölgecilik yaklaşımında ele alınan anlamı ifade edilmektedir. Yeni bölgeci yaklaşımın nasıl ve hangi ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıktığı bu bölümde aktarılmaktadır.

Üçüncü bölümde; iletişimsel planlamanın ortaya çıkışı, temeli ve uygulamaya yönelik önermeleri vurgulanmaktadır.

Dördüncü bölümde; örnek çalışma alanı olarak seçilen Hatay'ın bölgesel dinamikleri, bölge planındaki öngörüler ve aktörler anlatıldıktan sonra, iletişimsel planlama konsepti bağlamında yapılan ilgili kurum görüşmeleri üzerinden değerlendirilmektedir. Son olarak; çalışmanın genel değerlendirmesi yapılarak, önerilerde bulunmaktadır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Tez konusunda literatür değerlendirmesi sonrasında, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde bulunan Hatay (TR631) 'ın da içinde yer aldığı TR63 Bölge Planı yapım sürecinde yer alan ilgili 8 kamu kurumu, 4 özel sektör ve 3 sivil sektör aktörüyle derinlemesine görüşme yapılmıştır.

İletişimsel Planlama ve uygulamaya dönük olarak İletişimsel Eylem Teorisi planlama alanındaki teori ve pratik arasındaki boşluğu kapatma iddiasının ne ölçüde başarıya ulaştığı halen literatürde tartışma konusu olsa da planlamaya birçok önemli katkıda bulunduğu söylenebilir. Habermas'ın iletişimsel akılcılık kuramını temel alan iletişimsel eylem, ideal bir iletişim ortamının sağlanabilmesi için 4 önemli koşulun var olması gerektiğini söylemektedir. Bunlar; anlaşılır olma, doğruluk, samimi olma ve meşruluk. İletişimin anlaşılabilir, doğru, samimi ve normatif bağlamda meşru olması ideal konuşma durumunun ve demokratik, katılımcı planlama anlayışının da ön koşuludur.

Bu bağlamda, gerçekleştirilmek istenen çalışma yukarıda bahsi geçen ön koşulların pratikte sorgulanmasının yanı sıra, planlamadaki meşruiyet sorunlarını giderecek bu ön koşulların sağlandığı varsayılan bir ortamda¹

- Birlikte karar alma süreçlerini oluşturabilme,
- Planlama sürecine aktif olarak dahil olabilme,
- Paydaşlar arasında konsensüs sağlama,
- Bilgi ağının oluşmasını sağlama,
- Dikeyde değil yatayda örgütlenme,
- Network oluşturma,
- Geri besleme mekanizmasını hayata geçirme,
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik

gibi bölge planlama açısından yukarıdan aşağıya (top-down) değil, aşağıdan yukarı (bottom-up) bölgecilik yaklaşımı öne süren yeni bölgecilik ve araçsal akıl yerine

¹ Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR63 bölgesi 2010-2013 yılları Bölge Planı hazırlık aşamaları ve plan yapım süreci kamu, özel ve sivil toplum paydaşlarının işbirliği ve güç birliğini sağlamak amacıyla, ortak akıl oluşturma çerçevesinde katılımcı bir süreç olma iddiasındadır.

iletişimsel aklı ön plana çıkaran iletişimsel planlama diskurunun sıklıkla vurguladığı hedefler konu başlıkları olarak görüşme sorularına karşılık gelmektedir.

Görüşme sonucunda beklenen, ilk 5 soru ile kamu, özel sektör ve sivil toplum kurum ve kuruluşlarının TR63 bölgesinin bir alt bölgesi olarak Hatay il düzeyinde sorunların aktörler düzeyinde farklılaşma düzeyi, bu sorunlara çözüm üretmede işbirliği mekanizması, yöntem önerisi ve kurumsal kapasiteye dair bilgi ve gözlem elde edebilmektir.

6. sorudan itibaren son soruya kadar TR63 Bölge Planı yapım süreci veya Hatay il düzeyini ilgilendiren büyük bir proje örneği üzerinden yukarıda iletişimsel planlama modelinin önerileri doğrultusunda oluşturulan başlıklara dayanak oluşturacak bilgi ve gözlemlerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu gözlemler ışığında iletişimsel planlama modelinin Türkiye’de bölge planlama mantığı ve mevcut uygulama pratiğinde karşılığı olup olmadığına dair değerlendirme yapılması hedeflenmiştir.

Görüşmelerden elde edilen verilerin yanı sıra Hatay il düzeyinde yapılan tarım, lojistik ve turizm stratejik planları ile çevre düzeni planında görüşme yapılan kurumlara ithaf edilen eylemler nicelik olarak ele alınıp ağ haritama çalışması oluşturulmuştur. Bu noktada Graph Commons ağ haritalama ve ilişkiler veri tabanından yararlanılmıştır.

2. YENİ BÖLGEÇİLİK

2.1 Bölge Kavramının Anlamı

“Bölge”nin kelime anlamına baktığımızda; Latince’de “çevre, alan” anlamına gelen “*regio*” kelimesi kökenlidir. İngilizce “*Region*” kelimesinin karşılığı olan “bölge”, Türkçe’de bölmek fiilinden türemiştir. Bu haliyle, daha büyük bir bütünün parçasını ifade etmektedir. Bölge tanımı, farklı disiplinlerde çeşitli olarak tanımlanmaktadır.

Coğrafya alanında, bölgeler genellikle ulus-altı oluşumlar olarak, uluslararası ilişkiler alanında, uluslararası sistemin uluslar-üstü alt sistemi olarak kabul görmektedir. Bölgelerin, uluslararası sistemin alt sistemi olarak yada kendi dinamikleri ile ortaya çıkan bölgesel formasyonlar olarak kabul edilip edilmediği önemlidir. Bu ayrım literatürde “doğal bölge”, “yapay bölge” diye nitelendirilmektedir. Yine, kıtalar olarak ve ortak politik ve ekonomik programı paylaşan, ortak kimliğin belirli bir derecesine sahip ülkelerin ulus-üstü oluşumları olmak üzere bazı makro bölgeler farklı biçimlerde tanımlanmaktadır (Hettne, 2005).

Bölge terimini, coğrafi mekanı belirli parçalara ayıran diğer terimlerden ayırmak bu terimi tanımlamaya açıklık getirecektir. Tekeli (2008, s.173)’nin söylediği gibi, ‘bölge kavramını mekandan ayıran husus, mekanda belirlenmiş bir sınır kavramı ve devamlılık kavramı olmayışıdır’. Ancak, bölgelerin tek nokta ekonomisinden öte, geçişken ve etkileşim halinde oldukları, sınırların ise gerçekte var olmayan yapay sınırlar olduklarını unutmamak gerekir. Öte yandan, mesafe boyutunun insan davranışlarına etkisi mekan organizasyonunu biçimlendirmektedir. Tekeli (2008, s.172)’ye göre, ‘mekan yapısının ve bunun içinde gelişen sosyal organizasyonun kesiksiz olduğu bilinmesine rağmen, bölge sınırlarını tespit etme isteği çeşitli pratik amaçlardan kaynaklanmaktadır’. Mekan farklılıklarının anlama isteği, yatırımları planlama ve yönlendirme isteği, yönetsel açıdan kontrolün ve katılımın optimum olacağı alanları tarifleme isteği, coğrafi mekanı alt mekan birimlerine ayırma gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Literatüre baktığımızda, bölgeyi tanımlamak için çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Nijkamp ve Bergh (1990) bu sınıflandırmayı doğal, ekonomik, yönetsel ya da politik bölgeler olarak yaparken, Atalık (1989 s.7) planlama bakımından; Homojen, Nodal ve Politik olmak üzere üç tip bölge tanımlamaktadır. Gezici ve Toksöz (2014) ise, homojen ve fonksiyonel bölgeler olarak iki farklı ihtiyaca karşılık gelen bölge sistemini ele almaktadır. Homojen bölgeler, idari nitelik taşımayan ve bölgeler arası dengesizlikleri gidermek gibi politika ve planlama araçlarının uygulama alanı olarak nitelendirilmektedir. Fonksiyonel bölge anlayışı, bölge merkezi ve alt bölge merkezlerinin olduğu bölgesel bir idari yapılanmada hiyerarşik ilişkilerin önem taşıdığı bölge ölçeğini ifade etmektedir.

Günümüzde, birçok araştırmacı “doğal” bölgelerin olmadığını kabul etmektedir. Bölge tanımları incelenen özel sorun ya da soruya göre değişmektedir. Dahası, geniş bir biçimde kabul edilmektedir ki, siyasi aktörlerin bölge ve bölgecilik nosyonunu nasıl algılayıp yorumladıkları kritiktir. Çünkü bütün bölgeler “toplumsal” oluşumlardır ve bu yüzden siyasi olarak rekabet alanıdır (Hettne, 2005).

Kapsamlı bir bakış açısına göre, bir bölge, bazı ortak etnik, dilsel, kültürel, sosyal ve tarihi bağlara sahip devletlerden (state) oluşmaktadır (Cantari ve Spiegel, 1970). Daha kapsamlı olarak, bölgeler, sosyal uyum (etnisite, ırk, dil, din, kültür, tarih, ortak miras), ekonomik uyum (ticaret modelleri, ekonomik tamamlamalar), politik uyum (rejim türü, ideoloji) ve örgütsel uyum (resmi bölgesel kurumların varlığı) bakımından farklılaşabilir (Hurrell, 1995 s.38).

Ulusal ile yerel arasında bir ara kademe oluşturan bölge ölçeği birtakım konularda avantaj sağlamaktadır. Bunlar; kamu yatırımlarının dengeli dağılımı, alt yapı hizmetlerinin ölçek ekonomilerinden faydalanarak etkin bir şekilde yerine getirilmesi ve demokratik yönetim ilkeleri doğrultusunda insanların kendilerine merkezi hükümetten daha yakın bir birim tarafından yönetilmeleri gibi konulardır (Gezici ve Toksöz, 2014).

2.2 Bölge Kavramının Değişen Anlamı ve Yeni Bölgecilik

Bölge kavramına bakış ve çağımızda değişen anlamını ifade etmeden önce geleneksel anlayışa göre tariflemek gerekirse; bölge, yan yana gelmiş yerel

birimlerin mekânsal bütünlüğü ile oluşan, ulus devlet dışına kapalı, ulus devletin denetiminde, sınırları çizilmiş bir birim olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000).

Kapitalist dünya düzeni doğası gereği sık sık krize girmektedir. Her kriz sonrası ekonomik, toplumsal ve mekânsal değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Olguları kavramsallaştıran akademik literatürde de yeni kavramlar hayatımıza girmektedir. 1980’li yıllardan sonra hayatımıza giren “yeni bölgecilik” kavramının hangi koşullarda ve neden ortaya çıktığı, nasıl bir bölgesel gelişme öngördüğü bu bölümde aktarılacaktır. Tarihsel sürece baktığımızda, Keating (1997)’e göre bölgenin temsilinde, 19. yüzyıl sonlarında, 1960’larda ve 1970’lerde ve son olarak 1990’larda olmak üzere, ulus-devlet kapsam ve sorumluluklarında değişiklikler ve merkezi rejim ya da parti sisteminde krizlerle çakışan üç kriz tanımlanmaktadır. İlk ikisi ulus-devlet şartlarında ortaya çıkmış ve bölgesel yeniden yapılanma ile sonuçlanmıştır. Üçüncü kriz ise, küresel ekonomik entegrasyon ve Avrupa Birliği ile belirginleşen ve böylece ulusal politikaların sınırlandırmasından kurtulan yeni bir bağlamda yer almıştır.

Biraz daha açarsak, bölgenin temsilindeki birinci kriz, 19. yüzyılın sonlarında yükselmeye başlayan “modernleşme” ve “bürokratik devlet” yapısının geleneksel toplumlara nüfuz etmesiyle ortaya çıkmıştır. İkinci bölgesel krizin çıkış noktası savaş sonrası refah dönemine rastlamaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, özellikle 1960’larda, Avrupa devletleri bölgeyi modernizasyon projesinin bir parçası olarak daha ciddi ele almışlardır. Birçok Avrupa devletinde, bölgecilik anlayışının ön plana çıkması yapısal ihtiyaçlardan ve bölgesel yönetimin gerekliliğinden kaynaklanmıştır. Keynesyen makro ekonomik sistem ve politikaların hâkim olduğu bu dönemde, bölgeler arası eşitsizlikler marjinal ve geçici de olsa bir sorun olarak görülmüş ve bölge düzeyi bu sorunun üzerine eğilmeye en uygun ölçek olarak kavranmıştır. Ulus-devlet, az ya da çok başarılı olarak, sanayide çeşitlilik politikalarından başlamak üzere, bölge planlama, büyüme kutbu, koordinasyon ve mekânsal müdahaleler gibi araçlarla daha müdahaleci bir rol üstlenmiştir (Keating, 1997).

Endüstriyel gelişme üzerine inşa edilen ekonomik sistem, 1970’lerde yaşanan ardı ardına krizlerle köklerinden sarsılmış ve yeniden düzenlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Yeni düzen içinde, kamu sektörünün öncülüğündeki stratejilere dayalı planlama konsepti ve Keynesyen regülasyon terk edilerek, yatırımların doğası ve yer seçimini piyasaya terk ederek gelişmeyi savunan ideolojiler güç kazanmıştır. Neo-liberal ideoloji çerçevesinde ve 1980’lerde biçimlenen bu yeni sosyo-ekonomik model; özel

sermayeyi yatırım ve gelişmenin merkezine koymakta, tüm ekonomik süreçleri, uluslararası düzlemde karlılığı arttırmak ve yeni piyasalara ulaşmak hedefi doğrultusunda yönlendirmektedir (Ünsal, 2002).

Bölgeye yönelik yeni bakış açılarının arkasında birbirleriyle ilişkili olarak bu ekonomik yeniden yapılanma ve üretim organizasyonundaki hızlı değişimler (fordizmden post-fordizme geçiş), teknolojik gelişmeler, küreselleşme, yerelleşme, ulus devletin yapısındaki değişiklikler ve Avrupa'daki entegrasyon süreci gösterilebilir.

Kuşkusuz ki yeni bölgecilik anlayışının ortaya çıkmasında en büyük etkenlerden biri küreselleşme sürecidir. 1980'li yıllarda tartışmalarda en önemli odak halini alan küreselleşme etrafında ekonomik, kültürel, iletişim, ekolojik olmak üzere çeşitli konu başlıklarında ciddi tartışmalar olmuştur ve olmaktadır. Ancak bunların içinde ekonomik tartışmalar oldukça egemendir ve günümüzde gittikçe şiddetlenen küresel ekonomik rekabet içinde yaşadığımızı iddia etmektedir.

Porter (1990), küresel rekabet gücünü öne çıkardığı çalışmasında ana hatlarıyla ulus-devletin serbest piyasa ekonomisinin yarattığı bölgeler arası dengesizlikleri yasalar, teşvikler ve kamu yatırımlarıyla giderme yaklaşımını terk ederek, küreselleşmenin dayattığı rekabetçi piyasa koşullarını düzenleme görevi üstlenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır (Aktaran: Evren ve Çekiç, 2003). Devlete biçilen bu rol, ekonomik gelişmeyi desteklemek için gerekli mekanizmaların devlet tarafından değil, bölgeler tarafından geliştirilmesi gereği üzerinde duran AB'nin temel olarak bölgesel gelişmeye bakış açısını da yansıtmaktadır. Ekonomik amaçlı idari birimler kurarak, bu birimlerde yapısal fonların da yardımıyla, teknoloji ve buluşçuluk kapasitelerinin gelişimini desteklemek olarak özetlenebilecek AB bölgesel gelişme politik yaklaşımı 'yeni bölgecilik' söylemi ile örtüşmektedir.

Diğer yandan, teknolojik gelişmeler sonucu artık sanayi toplumundan bilgi toplumuna, ulus-devletler dünyasından, küreselleşmiş bir dünyaya geçiş yaşanmaya başlamıştır. Yaşanmaya başlayan bu geçiş çok önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Bilgi, üretimin temel faktörü haline gelmiştir (Tekeli, 2008). Yeni teknolojilere uyum ve bütünleşme ağlarının yoğun olduğu, Almanya'da Baden-Württemberg, İtalya'da Emilia Romagna, Avusturya'da Salzburg, ABD'de Silikon Vadisi başta olmak üzere yeni sanayi bölgeleri küresel rekabetin stratejik alanları

olmuştur. Bu bölgelerde yoğunlaşan küçük ve orta ölçekli işletmeler bir ilişki ağı oluşturmaktadır. Bu ağ içinde, işletmeler birbirlerine taşeronluk yaparak üretim bilgisini paylaşmakta, bir firmanın kendi başına sağlayamayacağı kredi temini, araştırma, eğitim gibi sorunlar ortaklaşa çözülmektedir. Başarılı olan bölgelerde rekabetin ve üretim sürecindeki yeniliklerin sürdürülmesini sağlayan kurumlar oluşmuştur. Esnek üretim olarak adlandırılan bu yapı dünyanın farklı bölgelerine de uzanmaya başlamıştır.

Üretimde esnekliğin yanı sıra, öte yandan, devletin özelleştirme ve kuralsızlaştırma politikaları uygulaması, değişime engel olabilecek sendikalar gibi kurumlara desteğini azaltması, böylece sermayenin rekabetçi gücünün artmasına ve korunmasına katkıda bulunması, devlet politikalarında esneklik anlamına gelmektedir. Haberleşme ve evde çalışma olanaklarının artması, parça üretiminin ve montaj süreçlerinin dünyanın dört bir yanına yayılması ise coğrafi hareketlilik olarak esnekliktir (Özdiç, 2007). Fordist üretim biçiminden Post-fordist üretim biçimine geçiş olarak adlandırılan bu dönüşüm pek çok gelişmiş ülkede bölgelerin 'rönesansı' olarak görülmüş ve yaşanmıştır.

Bu dönüşümün sonucu olarak, özellikle ekonomik ve sosyal kapasiteleri gelişmemiş yörelerin küreselleşme sürecinin getirilerinden yararlanamadıkları ve dünya ekonomisinden dışlandıkları görülmüştür. Ayrıca, küresel ekonomilerdeki gelişmelerin, yerel düzenleme mekanizmalarına karşın tüm dünyada önemli etkileri olduğu ve ulusal ve yerel kurumların bunları düzenlemek konusunda yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Tüm bu gelişme sürecinin sadece yerele ve serbest piyasa koşullarına bırakılamayacağı ve yeni bir düzenleme çerçevesi geliştirilmesi gerektiği ortaya konmuştur (Eraydın, 2004). Yeni bölgecilik bu çerçevede gündeme gelmeye başlamıştır ve küresel yeniden yapılanma, üretim süreçlerindeki değişim, devletin değişen rolü tartışmalarından beslenerek bölge kavramına ekonomik ve politik olarak yeni anlamlar yüklemektedir.

2.3 Yeni Bölgecilik Anlayışının Dinamikleri ve Yansımaları

Literatüre baktığımızda yeni bölgecilik üzerine görüş ve düşünceler keskin bir biçimde heterojendir. Çoğunlukla ortaklaşılan noktalar ise; yeni bölgecilik anlayışı özel bölgelere odaklanmaktadır, bölgeler ulus-altı yönetim birimi olarak görülmektedir ve mekansal planlama kritik bir unsurdur. Yeni bölgecilik

literatüründe üç ana kol olduğunu görmekteyiz. Bunlar; ekonomi odaklı, yeniden dağıtma ve eşitlik odaklı ile yönetim odaklı literatürdür. Ekonomi odaklı literatür kendi arasında ikiye ayrılmaktadır; bölgelerin rekabeti ile ilgilenen alan ve bölgesel kümelenmeler ile ilgilenen alan. Bu başlıklar doğal olarak birbiriyle bağlantılı ve güçlü ilişkilere sahiptir.

Yönetim odaklı literatürde de kendi içinde iki hat oluşturmaktadır. Bunlardan biri yönetimin kurumsal organizasyonu diğeri ise bölgesel ilişkiler ve yeniden ölçeklendirmedir (Kroen, 2011). Çalışmada bölgecilik anlayışının iletişimsel planlama ile ilişkisi kurulmaya çalışıldığından yönetim ve yetkinin yeniden dağıtım odaklı bölgecilik anlayışı burada aktarılmaktadır.

2.3.1 İşbirliğine dayalı (cooperative) bölgecilik

Kroen (2011)'e göre, yeni bölgeciliğin bu boyutu bölgelerin ve/veya bölgesel gelişmenin yönetimi ve servis hizmetlerinin belirli bir boyutuyla ilgilenmektedir. 'İyi' yönetim ve metropoliten bölgelerde politik karar verme süreçleri üzerine gelişmiştir. Metropoliten düzeyde problemler genellikle talep merkezli iş birliği ağlarını içeren; belediyeler, çeşitli düzeylerde idari kurumlar ile birlikte özel sektör temsilcileri tarafından çözülmektedir. Bu işbirliği, ekonomik kalkınma, toplu ulaşım yada atık bertarafı gibi servislerle olduğu kadar stratejik ve bölgeyi tümünden ilgilendiren konular üzerine de eğilmektedir. İşbirliği ağları esnektir ve yeni birtakım devlet idaresine ihtiyaç duymamaktadır, ancak bazen bölgesel otorite devreye girmektedir.

Bu yeni bölgecilik yaklaşımı; metropoliten yönetimi, kurumsal konsolidasyon, hiyerarşi ve rekabetten ziyade politika ile ilişkili çeşitli aktörler arasında müzakere süreci temelli işbirliği düzenlemeleri sonucu olarak görmektedir. Her bölgeye uyan tek bir konsept yoktur ve birçok farklı yol etkili, kapsayıcı bir yönetim sağlayabilir. Kurumsal konsolidasyon, çok katmanlı yetki, gönüllü idareler arası tertip, kamu-özel ortaklığı temelli bölgesel ağlar yada özerk yerellikler arası rekabet tek başına bir tercih olarak belirtilmemektedir. Bu yaklaşıma göre, gönüllü işbirliği kadar müzakere de bölgeyi yönetmek açısından elzemdir ve bu bölgesel yönetim ya da bölgedeki aktör ve gruplara bağlı dağınık bir ağ üzerinden gerçekleşebilir. "İşbirliğine dayalı bölgecilik" akımındaki bölge araştırmacıları servis sağlama tartışmaları üzerine yoğunlaşmadan uzaklaşarak işbirliği ağları üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu

işbirliği ağları bölgedeki mevcut kurumsal ve bölgesel sınırlardan farklı olabilmektedir.

Bu bölgecilik yaklaşımı ekonomik kalkınma konusuna daha az odaklanırken, işbirliğine, bölgesel büyüme yönetimine ve sürdürülebilir bölgesel gelişmeye daha çok odaklanmaktadır. Bölge ölçeği, büyüme yönetimi, çevresel koruma, eşitlik ve yaşam kalitesi için en uygun ölçek olarak görünmektedir.

2.3.2 Yeniden dağıtımçı (redistributive) bölgecilik

Bu yeni bölgecilik yaklaşımı sosyo-ekonomik eşitlik, bölgesel gelir paylaşımı ve yetkinin yeniden dağıtılması düzeni üzerine eğilmektedir. Bu bölgecilik anlayışında, merkez şehirlerin/bölgelerin refahla bağlantılı mekansal ayrışma gibi sosyo-ekonomik sorunları, yetersiz ya da azalan altyapılar ve taşma (spill-over) etkileri tartışılmakta ve metropoliten düzeyde çözümler önerilmektedir (Orfield 1997; Katz 2000; Brenner 2002; Rusk 2003, Akt: Kroen, 2011). Çözüm aranan tartışma noktası çoğunlukla şudur ki, çeperindeki yerleşim ve banliyölere servis hizmeti sağlayan merkez şehre, hizmet alan yerleşimler bir şekilde ödeme yapmak durumundadır. Bu tartışma doğrultusunda yeni bölgeciliğin bu yaklaşımı merkez şehirlerin bölgesel baskın olma pozisyonunu geri çekerek, onları devam eden bu ayrışmacı ve parçalayıcı süreçten kurtulmalarını amaç edinmektedir (Hamilton, 1999, Akt: Kroen 2011).

Bu yaklaşımın gelir paylaşımı ve düşük gelirli gruplar için konut tedariki gibi iki önemli teması vardır. Dar gelirli gruplar için sosyal evlerin her yerel yönetim için belirli bir kotası vardır ve gelir paylaşımı nedeniyle bölgenin içindeki bazı yerel yönetimler bu ödenebilir evler için sübvansede edilirken birçok yönetim ise edilememektedir. Diğer taraftan, ‘bölgesel vergi paylaşımı’ bölgeler arasındaki dışsal sermaye yatırımlarını çekme konusundaki yıpratıcı rekabeti yok etme, ekonomik büyümenin ve kamusal hizmet yatırımlarının maliyetini tüm bölgeye yayma ve kentsel yoksulluğu bertaraf etme noktasında anahtar bir yöntem olarak görülmektedir. Ancak sürpriz olmayan biçimde böyle bir yeniden dağıtımçı yöntemle görece daha zengin yönetimler daha az gelire sahip topluluklara ödeme yapacakları için karşı çıkmaktadır. Sonuç olarak ‘yeniden dağıtımçı’ yeni bölgecilik yaklaşımı özellikle ABD metropoliten bölgelerinde son dönemde sıklıkla tartışılır olmasına rağmen, pratikte ‘yönetişim’ bağlamında gerçekliği sınırlı düzeyde kalmaktadır.

Bu yeni bölgecilik yaklaşımının gündeme geldiği yerlere bakarsak, özellikle merkez şehir ve çevresindeki yerleşmeler arasında yüksek kutuplaşmanın, merkez içinde de gelir dağılımı ve etnik açıdan kutuplaşmanın olduğu ABD’de ve Avrupa’nın bazı yerlerinde bölgesel ölçekte yetkinin yeniden dağıtımı tartışmalarını görmekteyiz. Örneğin Almanya’da, bölgesel vergi paylaşımı, sanat kurumları, kamu ve özel ulaşım hizmetleri gibi kamusal hizmetlerin taşma etkisi ve ayrıca sosyal güvenlik harcamaları gibi konularda yoğunlaşmaktadır. Hatta bazı bölgeler, bölgesel vergi paylaşımını deneyimlemektedir (Fürst 2005, Akt: Kroen, 2011).

Almanya’da Hannover ve onu çevreleyen bölge bölgesel vergi paylaşımını başarılı bir şekilde hayata geçiren ilk yer olmuştur. Bu deneyim bölgesel üç kamu icra kurulu üyesinin (CEO) bölgesel reform önerisiyle ortaya çıkmıştır. Kimileri bu CEO’ların zaten emekliliklerinin yaklaştığı ve bu yüzden işbirliğine daha açık ve mevcut güç yapılarının değişmesi gerektiğine inandıklarını vurgulamışlardır. Kimileri ise diğerleri üzerinde tahakküm kuran tekil bir örgütlenme yerine, yeni bir kamu otoritesi deneyiminin kurulmasının elzem olduğu düşüncesinde birleşmiştir.

Bu yaklaşımın kritik yönlerine baktığımızda; oldukça politiktir ve bazı yerel yönetimlerin sahip oldukları güç ve gelirlerden vazgeçmesi gerektiğini önerdiği için stratejilerinin uygulanması güçtür (Kroen, 2011).

2.3.3 Yönetmel ve kurumsal alanda yansımaları

1980’li yılların küresel-yerel etkileşimi tartışması yerini, 1990’lı yıllarda yeni bölgeselcilik yaklaşımı ile yerelliklerin ekonomik başarıya ulaşmasında kurumsal kapasitenin önemi üzerindeki tartışmaya bırakmıştır. Küresel düzlemde ulus-devletin tartışılması, yeni kurumsal yapılanmaların irdelenmesini gerektirirken, özellikle Avrupa Birliği’nin gelişme süreçleri bölgelere dair yeni politikaların ve yeni kurumlar arası “yönetişim” süreçlerinin tartışılmasını gerektirmiştir (Kayasü, 2006).

Rekabetçi küresel ekonomi, bölge içi ve bölgeler arası dengesizlikleri yaratmaktadır. Sosyo-ekonomik alandaki bu durum yönetsel anlamda bölgeye yeni birtakım sorumluluklar yüklemektedir. Dulupçu (2006)’ya göre, küreselleşme etkisiyle devlet farklılaşan bölgesel sorunlara çözüm üretmede zorlanmaktadır. AB politikaları, bölgeleri teşvik edip, bölgelere kendi geleceklerini ve refahlarını belirlemede daha fazla sorumluluk vermektedir. Sadece kamu sektörü değil, tüm bölgesel paydaşlar kalkınma ve büyüme için demokratik bir temel inşa edilmesi, bölgenin sosyal

sermayesinin geliştirilmesi, bölgenin kaynaklarının kullanımında daha fazla etkinliğe ulaşarak güçlü bir bölge yaratılması için birlikte hareket etmelidir. Bölgesel yönetim söylemi, çeşitli sektör ve düzeylerden aktörlerin, network ve müzakerelere dahil olarak bölgesel politikanın içerik ve biçimini oluşturma, birlikte çalışma ve işbirliğinin yeni biçimlerini öngörmektedir.

Yeni bölgeselcilik yaklaşımının tanımladığı bölge kavramı ile yerel odaklar arasındaki ekonomik, siyasal ve mekânsal ilişkiler kentsel ve bölgesel gelişmenin içeriğini yeniden tanımlamaktadır. Küresel ve yerel ölçekte yönetim ve kurumsallaşma süreçlerinin kesişim noktasında, aktörlerin birlikte yönetim süreçlerini yürüttüğü ve denetlediği yönetim konusu gündeme gelmektedir. Ekonomik ve toplumsal örgütlenme ile kurumsal örgütlenmeyi bir arada ele alan yönetim kavramı, aktörlerin karar alma süreçlerini içeren, işbölümünü sağlamlaştıran bir araç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu tanımla yönetim bir kurumdur ve politikaların uygulanmasında bir araçtır. Ekonomik ve toplumsal aktörler arası var olan dikey ilişkiler ve yeni yatay ilişkiler, vizyon geliştiren stratejik karar alma süreçlerini içermek durumundadır (Keating, 1998).

Tekeli (2009)'ye göre yönetim; insan haklarına dayalı performans ölçütlerini gerçekleştirerek, çok aktörlü, desantralize, ağsal ilişkiler içinde, iletişimsel bir rasyonellik anlayışında, kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri yapabilir kılan, yönlendiren, kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştıran bir anlayıştır. Yönetimden yönetime geçiş olarak adlandırılan bu yeni durum, toplumu yönlendirmekte sorumluluk dengesinin devletten sivil topluma doğru kaymasına işaret etmektedir. Yönetişim, çok aktörlü bir sistemin birlikte, karşılıklı etkileşimle yönlendirme sürecidir. Böyle bir ele alışıta çözümleri tek öznenin hakimiyetinde aramak yerine yerel, ulusal, uluslararası ölçekte ortaklıklarda aramak özellikle önem kazanmaktadır. Yönetişim ile bir yandan yönlendirme gücüne sahip hükümet dışı aktörleri de içeren esnek bir yapılaşma kastedilirken, demokratiklik, açıklık, hesap verme, çoğulculuk, kararın ilgililere en yakın yerde üretilmesi gibi ilkelere de işaret etmektedir.

Bu çerçevede yönetişimin olabilmesi için öncelikle bölgesel politikaların çoğulculuğa ve yetkinin yerele devredilmesi konusuna evrilmesi gerekmektedir. Bölge biliminde, bölgecilikte temel olarak geleneksel yukarıdan aşağıya ve yeni aşağıdan yukarıya olmak üzere iki tip bölgesel politika yaklaşımı olduğu söylenebilir. Çizelge 2.1'de gösterilen Halkier ve Danson (1998)'un çalışmasına

göre, geleneksel yukarıdan aşağıya bölgesel politikalar merkezi hükümetler tarafından, bölgeler arasındaki eşitliği desteklemek için altyapı ve finansal destekler gibi ‘sert’ politika araçları kullanılarak, sorunlu bölgelere ekonomik faaliyetlerin yeniden dağıtılması ile denenmiştir. Diğer taraftan, tek bölgeyi kapsayan aşağıdan yukarıya bölgesel politikalar ilkesel olarak, öneriler, bağlantılar veya eğitim gibi genellikle ‘yumuşak’ politika araçları ile yerel şirketlerin rekabetçiliğini arttırmayı sağlamaktadır. Aşağıdan yukarıya yaklaşımda bölgesel politika için sorumluluk genellikle kamu kurumlarından uzaklaşmakta ve bunun yerine, sorumlulukları kalkınma olan yarı özerk kamu kurumlarına geçmektedir.

Çizelge 2.1 : Bölgesel Politika Yaklaşımları Karşılaştırması

Temel Özellikler	Yukarıdan Aşağıya Yaklaşım	Aşağıdan Yukarıya Yaklaşım
Organizasyon	Ulusal Merkezi yönetim birimlerine bağlı	Bölgesel Yarı özerk
Stratejiler	Bürokratik Ulusal büyümenin güçlenmesi	Esnek Yerel/Bölgesel büyümenin güçlenmesi
Politika Araçları	Bölgeler arası eşitlik Finansal Teşvikler Fiziksel Altyapı	Bölgeler arası rekabet Büyüme Kurumsal Kapasite Sosyal Sermaye Bilgi yayılması
	Seçici olmayan, re-aktif	Seçici, proaktif
Kaynak: Halkier ve Danson (1998)		

Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde görüldüğü üzere tabandan tavana yaklaşımla bölgesel politikalar geliştirme işlevi çoğunlukla merkezden, yerel ve bölgesel kurumlara aktarılmıştır (Collis ve Webb, 1999). Bölgesel kalkınma politikaları ve stratejileri geliştiren bu kurumlardan bir tanesi de bölgesel kalkınma ajanslarıdır.

Halkier (2006)’e göre bölgesel kalkınma ajansları, merkezi hükümet ve yerel yönetim ana yapısının dışında, çoğunlukla bölgenin içsel dinamiklerini harekete geçirecek politika araçlarını entegre biçimde kullanarak yerel iktisadi kalkınmayı destekleyen, bölgesel bazda yerleşik, kamu tarafından finanse edilen kurumlardır.

İdeal bir BKA için belirlenen kriterler (Halkier ve Danson, 1998);

- Örgütlenme olarak: Sponsoru olan politik kuruluşla ilişkisinin yarı-özerk şeklinde gelişmesi,
- Stratejik olarak: İçsel büyüme politika araçlarını kullanarak bölgesindeki firmaları desteklemesi,
- Uygulamada: Çok fazla politik aracının bir arada kullanabilmesidir.
- BKA'ların amaçları (EURADA, 1999);
- Ekonomik olarak uzun dönemli bölgesel ekonomik kalkınmayı yaratacak koşullar oluşturmak
- Çevresel anlamda bölgenin çekiciliğini artırmak
- Sosyal olarak bölgenin içsel, sosyal ve kültürel değerlerini geliştirmek olarak sıralanabilir.

2.3.4 Sosyo-ekonomik alanda yansımaları

Yeni bölgecilik yaklaşımının ekonomik temellerini, bölgesel entegrasyonun oluşturduğu ekonomik güç ve ağ ekonomisi oluşturmaktadır. Yeni Bölgecilik yaklaşımında bölgeler; kamu-özel sermayeyi ve özellikle yabancı sermayeyi çekebilme başarısı ile günümüz bilgi ekonomisinde rekabetçi yapılar olarak görülmektedir. Bölgelerin rekabet gücünü etkileyen faktörler arasında ise; bölgenin uluslararasılaşma düzeyi, ekonomik kapasite ve yapılabirlik düzeyi, altyapının nitelikleri, yaşam standartları ve kalitesi, etkin bir yönetim yapısını destekleyen yerel kurumsal ve sosyal kapasite yer almaktadır (Eraydın, 2010). Bu bağlamda, bölge planlamanın temel sorunsalı bölgenin rekabetçi yapısının artırılması ve sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanmasıdır diyebiliriz.

Bölgenin rekabet gücünü artırmak için yerel kaynakların harekete geçirilebilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, sosyal sermaye kavramı giderek artan oranda rekabet edebilirlik için temel unsurlar arasında yer almaya başlamış olup, bölgesel rekabet edebilirliğe katkı sağlayan birçok unsur açısından kilit bir faktördür.

Literatüre baktığımızda sosyal sermaye kavramı üzerinde net bir ortaklaşma olmadığı, farklı anlamlar içerdiği görülmektedir. Ortaklaşılan noktalar ise, sosyal sermayenin, toplumsal üretimin ve sağlıklı bir toplumun oluşabilmesi için gerekli normlar, sosyal ağlar ve insanlar arası güven ilişkisinden ibaret olduğudur.

Tekeli (2009)'ye göre, dayanışmacı ve köprü kurucu olmak üzere iki tür sosyal sermaye vardır. Bir bölgede yaşayanların birbirleriyle ilişkilerinin yoğun olduğu,

görelî olarak içe dönük, sık tekrar eden uzun süreli ilişkiler içinde kurulan karşılıklı güven, geliştirilen ortak normlar ve ilişki kalıplarının ortaya çıkardığı kapasite dayanışmacı sosyal sermaye olarak adlandırılmaktadır. Köprü kurucu sosyal sermaye ise, bir bölgede yaşayanların bölge içi ve dışına uzanan ilişkiler ağıının belirli aktörler üzerinden yürütülmesine ihtiyaç halinin olmaması, ilişki ağıının daha yaygın olmasıdır. Dayanışmacı sosyal sermayede kişiye olan güven esasken, köprü kurucu sosyal sermayede ilişkiye duyulan güven öne çıkmaktadır.

Öte yandan Bourdie ise sosyal sermayeyi ‘sosyal ilişkilere veya grup üyeliğine bağlı olarak edinilen reel veya potansiyel kaynakların tümü’ olarak tanımlamakta ve ağ ilişkilerini yatırım stratejisinin ürünü olarak kavramaktadır. Dolayısıyla sosyal sermaye, toplumsal refah yaratma sürecinin başlıca kaynağı olması yanında, bireylerin yaratılan refahtan pay alabilmesinin de temel mekanizması halini almaktadır (Ongan, 2013).

Sosyal sermaye kavramı hem ekonomik hem de sosyal kalkınma sağlama ile ilişkilendirilmektedir. Yeni bölgeci anlayışın vurguladığı bölgelerde rekabet ve işbirliği arasında dengenin sağlanması için önemli bir faktör olarak tanımlanmaktadır. İş kültürü ve paylaşılan sosyal davranış normları ile iş birliği ve girişimciliği kolaylaştırmaktadır. Özellikle geri kalmış bölgelerde düşük düzeyde olan sosyal sermaye, bu bölgelerin rekabet edebilirlikleri açısından önemli bir engel olarak görülmektedir (Kara, 2008).

Sosyal sermaye kavramı ve sivil toplum arasında da önemli bir bağlantı olduğu dile getirilmektedir. Özellikle ulus-devlet anlayışının gerilemesi ve buna bağlı olarak sivil toplum anlayışının gelişmesi sosyal sermaye dinamiklerinin ortaya çıkarılması ve harekete geçirilmesi konusunda önemli olanaklar sunmaktadır. Günümüzde sivil toplum ve sosyal sermaye arasındaki ilişki konusundaki genel görüş, sosyal sermaye potansiyelinin ancak sivil toplum anlayışının geliştiği ülkelerde olduğu üzerinde odaklanmaktadır (Şenkal, 2005).

2.4 Dünya Örneklerinde Yeni Bölgecilik ve Yeni Bölgeci Anlayışa Eleştiriler

2.4.1 İngiltere ve yeni bölgecilik

İngiltere, ‘yeni bölgecilik’ konusunda alışılmışın dışında bir örnek teşkil etmektedir. İngiltere’deki bölge politikaları yeni bölgecilik trendine karşı mesafeli durmuştur,

ancak bu trendin İngiltere üzerinde hiçbir etkide bulunmadığını söyleyemeyiz. Örneğin, Harvie (1991) İngiliz bölgeciliğini 'hiçbir zaman havlamayan bir köpek' olarak tanımlamıştır. Yapılan bazı çalışmalara göre İngiltere'nin belirli bölgelerinde artan bölgecilik yaklaşımını tanımlayabilmek olasıdır, ancak onun sosyal, kültürel, ekonomik ve politik formlarının karmaşık, problemlili ve 'yeni bölgeciliğin' gelişmekte olan mantığıyla iyi bir biçimde anlaşılmadığı ortaya konmaktadır.

İngiltere belirleyici ekonomik bölgeler içermektedir, ancak bu belirleyicilik kendini ekonomik eşitsizlikler üzerinden göstermektedir. İngiltere'nin kuzeydoğusu ve güneydoğusu arasında bu anlamda bir ayrışma söz konusudur (Tomaney ve Ward, 2000). Güneydoğu büyük banka ve şirketlere ev sahipliği etmektedir. Araştırma ve geliştirme (AR-GE) aktiviteleri, hızlı büyüyen iş hizmetleri, yüksek teknoloji yatırımları yüksek bir paya sahiptir. Sosyal yapısı daha yüksek gelir ve profesyonel gruplara sahiptir. Bunun aksine kuzeydoğu göreceli olarak araştırma ve geliştirme aktivitelerinde düşük seviyededir ve yeni şirket kurma geçmişi kötüdür. Sosyal yapısı düşük gelir ve profesyonel olmayan gruplara sahiptir. Bunların da ötesinde kuzeydoğu kronik işsizlik ve uzun dönemli 'gizli' işsizlik türleriyle nitelendirilmektedir. Bölgenin güncel sosyal ve ekonomik zayıflıkları uzun bir sanayileşme ve sanayisizleşme tarihini yansıtmaktadır. Bölgenin ekonomik performansı, mülkiyeti bölge dışında olan firmalar ve üzerinde neredeyse hiçbir etki yapılamayan makroekonomik süreçlerden etkilenmektedir. Şimdiye kadar kuzeydoğu müzmin bir zayıflama eğilimi göstermiştir ve güneydeki refahla arasındaki açık kapanması güç bir biçimde artmaktadır. Bu bölgesel eşitsizlik hali her iki bölgede de bulunan bölge içi eşitsizlikleri göz ardı etmektedir. İronik olarak, bu şartlar ve bu şartların yarattığı ekonomik eşitsizlik hissiyatı bölgede son zamanlarda oluşan kültürel ve politik kimliğe dayanak oluşturmaktadır.

“Yeni bölgecilik” dinamikleri açısından baktığımızda, *Westminster* parlamentosunun merkezi gücü bölgelere devretme konusunda isteksizliğinden dolayı, İngiliz politika kültürü bölgecilik için elverişsiz koşullar sunmaktadır. Öte yandan, İngiltere’de BKA’lar, 1998 yılında çıkarılan bir yasa ile kurulmuş, Nisan 1999’dan sonra sekiz İngiliz bölgesinde faaliyet göstermeye başlamıştır (Köse ve Konur, 2011). Daha sonra İngiltere’nin her bir bölgesinde yukarıda tanımlanan ekonomik eşitsizliği gidermek üzere oluşturulan BKA’lar bu hedefi gerçekleştirmede başarısız olunca 2012 yılında kapatılmıştır. Hükümetin var olan önerilerinin yeni oluşan İngiliz

bölgeciliklerine uyum sağlamak için yeterli olup olmadığı veya bölge otonomisi için daha fazla talebi teşvik edip etmeyeceği belirsizliğini korumaktadır.

Tomaney ve Ward (2000)'a göre, Kuzey Batı ve İngiltere'nin diğer bölgelerindeki bölgeciliğin evrimi Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık'ın gelecekteki politik ve ekonomik süreci tarafından belirlenecektir. Buna rağmen, İngiliz bölgeleri içindeki ekonomik, sosyal ve kültürel değişim süreci İngiltere'deki politik bölgeciliğin ihtimalini etkilemektedir. Aynı zamanda Birleşik Krallık örneği 'yeni bölgecilik' tanımının, kendine özgü ulusal sosyal oluşumlar ve politik ekonomilerin farkındalığı içinde gelişimi anlayışı 'küresel' eğilimler ile birleştirildiğinde en başarılı halini alacağını göstermiştir.

2.4.2 Yeni bölgecilik ve Galler örneği

Yeni bölgecilik anlayışını Galler üzerindeki tablodan eleştirerek anlatan Lovering (1999), Galler'deki ekonomik dönüşümü dar kapsamlı ve kararsız olarak nitелеmektedir. Galler'in sosyo-ekonomik durumuna baktığımızda, Vale of Glamorgan (Galler'de bir yönetim bölgesi) ve Marches (İngiltere ve Galler arasındaki sınır bölgesi) bölgelerini ayırırsak, Galler coğrafi bütünü halen Birleşik Krallık'ın en uç çeperi niteliğindedir. Gelirler Birleşik Krallık ortalamasının yaklaşık %15 kadar altında kalmaktadır. Galler'in Birleşik Krallık geneli GSYİH'daki payına ve kişi başına düşen GSYİH oranının Birleşik Krallık oranına göre Galler halen ekonomik olarak Birleşik Krallık'ın çeperinde yer almaktadır. Kişi başına düşen, tam zamanlı istihdam edilen işlerin bulunabilirlik oranı 1980'lerin başındaki değerlerin %20 altında, nüfusun çeyreği ve 1/3'ü arası yoksulluk sınırındadır. İç yatırımda göreceli olarak yüksek bir payı bulunmasına rağmen, imalat sektörü istihdamın küçük ve azalan bir payını oluşturmaktadır.

Öte yandan küreselleşmenin Galler'e etkisi birçok yurттаşı için sadece mütevazı faydalar sağlamıştır. Görünür değişikliklerden bir tanesi Vale of Glamorgan'ın (Bath ve Bristol'ü içine alan yüksek gelirliilerin oluşturduğu koridorun en batı ucu) kişi başı ortalama harcanabilir gelirinin artışı, Galler'in geri kalanını temsil etmeyen değerlerdedir. Ekonomik refahın dağıtımındaki dengesizliği yok sayarsak ancak kısmen başarılı sayılabilecek bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Lovering (1999)'e göre, burada önemli olan Galler'in her yerde olduğu gibi daha eşitsiz büyümüş olması değil, son yıllarda gerçekleşen faydalı ekonomik değişikliğin

büyük bir kısmının, şu anki ekonomik aktivite düzeyinin ve Galler'deki yaşam standartlarının “yeni bölgeci” gelişmenin karakteristiğine bağlı olduğu ve borçlu olduğu yanılgısıdır. Eğer en önemli gösterge artan istihdam kaynağı ve Galler'deki yaşam standartlarının ana direği ise, bu, bilgiye dayalı endüstrilerden, yabancı yatırımdan, ihracat faaliyetlerinden, girişimci yeni iş kollarından ya da yeni endüstriyel kümelenmelerden değil, Birleşik Krallık'ın kamusal sektörlerinden kaynaklanmaktadır.

Galler'deki istihdam ve GSYİH'a yönelik kamu harcamaları herhangi bir Birleşik Krallık bölgesine göre daha fazladır. 1981 ve 1995 yılları arasında kamu sektörü baskın olan kamu yönetimi ve savunma, sağlık, sosyal hizmetler ve eğitim net olarak 50 bin iş üretmiştir. Bu rakam, doğrudan yabancı yatırımın aynı dönem içindeki brüt istihdama katkısının iki katını aşmaktadır ve üretim sektöründe yaşanan “rönesans”ın net katkısının en az 22 katıdır (Lovering 1997).

Bu bağlamda, Galler'deki ekonomik değişim ve bunun Galler emek piyasasındaki gelecek gelişmelere yapacağı önemli etkiler küreselleşme ile yeni bölgecilik söylemine değil, savaş sonrası uzlaşmaya ve Keynesyen refah devleti anlayışına bağlanmaktadır. Yeni Bölgecilik etkisinde yorumlayıcı ve normatif yazılar, Schumpeterian sonrası ‘inovasyon’ yaklaşımının içine sıkışabildiği ölçüde kamu sektörüne ilgi göstermektedirler. Kamu sektörünü göz önünde bulunduran sınırlı bakış açısı, yeni bölgeciliğin kurucu metinlerinin temel özelliği niteliğindedir.

2.4.3 Yeni bölgeci anlayışa eleştiriler

Yeni bölgecilik yaklaşımının kendinden emin ve normatif tarzı çoğunluğunu Marksistlerin oluşturduğu bir grup akademisyen ve araştırmacıdan çeşitli tepkiler almıştır. Bu grubun öne çıkan isimlerinden Lovering (1999); bölge ölçeğinin bilgi alışverişi ve politik uyum sağlayan ekonomik yönetişimin yanı sıra kurumsal öğrenme için en uygun ölçek olduğunu söylemesine rağmen, yeni bölgeci görüşü birçok noktada eleştirmektedir. Vurguladığı zayıflıklardan biri, yeni bölgeciliğin teorik olarak bölgesel gelişme olgusunu basite indirgeyerek, her bölgedeki süreç için, bölgelerin kendine özgü durumlarını görmezden gelen genel bir ‘reçete’ ortaya koyduğudur. Bu analitik olarak içi doldurulmamış boşluğun güçlü çıkar grupları tarafından -ki burada sermayeyi kastetmektedir- manipüle edileceğini iddia etmektedir.

Ayrıca mikro-ekonomi ve bilgi ve teknoloji yoğunluklu üretim odaklı bir bakış açısıyla ekonomiye yaklaşıldığını, makro-ekonomik bakışın göz ardı edildiğini söylemektedir. Makro-ekonomik açıdan finans kapital ve emek piyasası yeni bölgeci yaklaşımda ihmal edilmektedir.

Temel mottosu bölgesel rekabetçilik olan yeni bölgeci yaklaşım toplumsal gereksinimler ve rekabet avantajı arasında kaçınılmaz bir ayrım yaratmaktadır. Şöyle ki, toplumun gerçek ihtiyaçları, bölgesel rekabet için önceliği olan bir başka ekonomik çıkar tarafından kolayca gölgelenebilmektedir.

Sonuç olarak yeni bölgecilik pratikte küresel neo-liberal politikaların uygulanması için yerel ve bölgeler arasında hayali bir rekabet yaratmaktadır. Bölgenin gelişmesi ile bölgede gelişme kavramları arasındaki farkı görmezden gelerek firma ve piyasa merkezli söylemi mekana indirgemektedir (Lovering, 2001). Bölgelerin nasıl davranmaya çalıştıklarını anlamaktansa, nasıl davranmaları gerektiğini sadece sanayileşmiş kapitalist ülkelerin sınırlı sayıdaki başarılı deneyimlerini (Baden-Württemberg, Emilia-Romagna vd.) örnek göstererek değişmez bir model olarak sunmaktadır. Oradaki ekonomik gelişme stratejilerinin dünyanın her bölgesinde başarılı olup olmayacağını tartışmamaktadır.

2.5 Türkiye’de Bölge Planlama Sürecinin Yeni Bölgecilik Kavramları Üzerinden Değerlendirilmesi

Küreselleşen dünya ekonomisi ve AB’ye uyum sürecinin etkisi Türkiye’de bölgesel politikaların şekillenmesinde derin etkilere neden olmuştur. Mevcut kurumsal yapılanmaların ve bölge sınırlarının değişiminin yanı sıra bölgesel politikalara temel oluşturan söylemler de farklılaşmakta ve yenilenmektedir. Ancak bu değişim sürecinde çözümü aranan temel problemler değişmemiş, kalkınma sorunu devam ettiği gibi bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıkları artmaya devam etmiştir. Uygulanan pek çok plan ve projenin ardından yapılan çalışmalar bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azalmadığını, aksine bu farkın daha da açılmakta olduğunu göstermektedir (Gezici ve Hewings, 2004).

Tarihsel olarak baktığımızda bölgeler arası eşitsizlik sorunu 1960’larda başlayan planlı kalkınma döneminden günümüze kadar bölge planlarında ele alınan temel konulardan biri olmuştur. Bölge politikalarında iki temel yaklaşımın birbirini

tamamlar şekilde uygulamaya yansıdığı görülmektedir. Bunlardan birincisi, Kalkınmada Öncelikli Yöre'ler (KÖY) için günümüzde farklılaşarak devam eden teşvikler, vergi indirimleri gibi yatırım kolaylaştırıcı düzenlemelerdir. Bölgesel kalkınmaya, firmaların ekonomik başarıları ve verimlilikleri üzerinden ulaşılmaya çalışılan bu yaklaşımda sosyo-ekonomik açıdan geri kalmış illere (ya da bölgelere) yatırım yapacak firmalara teşvikler ve yatırım kolaylıkları uygulanmaktadır. Geliştirilen ikinci yaklaşım ise, potansiyeli olan bölgelere odaklanan bölge planlarının hazırlanması olmuştur (Albayrak ve Erkut, 2010).

1980'lere kadar KÖY ve teşvik programlarına ağırlık verilirken bölge planı yada bölgesel çalışmalar politikalarda yeterince yer almamıştır. Çizelge 2.2'de görüldüğü üzere, 1980'lerden itibaren özellikle Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) başta olmak üzere altyapı ve ekonomik-sosyal gelişmeyi bütünlemeyi amaçlayan büyük proje ve bölge planları gündeme oturmuştur. Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının devam etmekte oluşu bölge planlarının da 1980 öncesinden farklı olarak görece az gelişmiş bölgelere odaklanması sonucunu doğurmuştur. Şekil 2.1'de görüldüğü üzere, bu dönemde DOKAP, GAP, DAP, YHGP, ZBK gibi bölgesel projeler yerel potansiyelleri harekete geçirmek üzere uygulamaya konulmuştur. Bu dönemde ulusal düzeyde olduğu kadar bölgesel-yerel düzeyde de rekabet edebilirliğin vurgulandığı, bilgi toplumu olma, teknoloji ve yeniliğe dayalı sanayi gelişimi, kümelenmelerin desteklenmesi gibi hedeflerin tanımlandığı görülmektedir (Albayrak ve Erkut, 2012).

Çizelge 2.2 : Türkiye'de Uygulanan Kalkınma Planlarında Temel Yaklaşımlar ve Bölge Planları

Kalkınma Planları	Dönem	Özellikler	Bölge Planları
1. 5 Yıllık Plan	1963-67	Büyüme kutupları / Bölgesel Planlama	
2. 5 Yıllık Plan	1968-72	Dolaylı Bölgesel Planlama	Doğu Marmara Planı / Çukurova Planı / Antalya Projesi / Zonguldak Projesi / Keban Projesi
3. 5 Yıllık Plan	1973-77	Sektör / İl Planlama	
4. 5 Yıllık Plan	1979-83	Sektör-bölge ilişkisi	

5. 5 Yıllık Plan	1985-89	Bölge Planlama / Fonksiyonel Bölgeler	Çukurova Kentsel Gelişim Projesi / Güneydoğu Anadolu Projesi
6. 5 Yıllık Plan	1990-94	Bölge Planlama	
7. 5 Yıllık Plan	1995-99	Bölge Planlama / Sürdürülebilirlik	Zonguldak Bartın Karabük Bölgesel Gelişim Projesi / Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi / Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişim / Doğu Anadolu Projesi
8. 5 Yıllık Plan	2001-05	Stratejik bölge planlama / Kümelenme / İl Gelişim Planları	
Ön Ulusal Kalkınma Planı	2004-06	Rekabet gücü	
9. Kalkınma Planı	2007-13	Rekabet gücü / Kümelenme / İçsel gelişme – Yerel dinamikler	Düzy II Bölgeleri bazında Bölge Planları
10. Kalkınma Planı	2014-18	Yenilikçi ve rekabetçi üretim / Girişim sermayesi / Bölgesel kalkınmada merkezi ve yerel düzeyde kurumsal kapasite	

Kaynak: Albayrak ve Erkut (2012)'un çalışmasından geliştirilmiştir.

Bu bölgesel projelerin başarılı olup olmadığı halen tartışma konusudur. Merkezi yönetimin, tek elden ve baskın bir biçimde ülkenin her yerindeki bölge plan ve projelerini yönlendirmesi ve yatırım yapması popülist ve irrasyonel yatırımlar olarak eleştirilmektedir. Ayrıca, statik, yüksek derecede merkezi, yukarıdan aşağıya politika süreçlerinin işlediği ve yetkiyi alt bölgelere yada sivil toplum kuruluşlarına devretmeyen devlet yapısının sürdürülebilir bölgesel gelişmeyi imkansız hale getirdiği diğer bir eleştiridir (Dulupçu, 2005).

Şekil 2.1 : Türkiye'deki bölgesel kalkınma projeleri

2000’li yıllara geldiğimizde ise Türkiye’nin AB’ye tam üye olmak üzere müzakerelerin başlaması bölge politikalarını ve bölgesel gelişme yaklaşımını etkileyen önemli bir kırılma noktası olmuştur. AB üyeliği ve AB’ye uyum çalışmalarının da etkisiyle uluslar arası düzeyde hakim bölge planlama yaklaşımlarının ve duyarlılıklarının Türkiye’deki bölge planlama çalışmalarına aktarıldığı görülmektedir. 2001 ve 2003 yılları Katılım Ortaklığı Belgelerinde Türkiye’nin AB’ye üyelik sürecinin hızlanması ve aday ülke olarak AB’nin mali fonlarından yararlanabilmesi için bölgesel politika alanında yerine getirmesi gereken şartlar belirtilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak AB’de olduğu gibi İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması (İBBS) yapılmıştır. Burada amaç, istatistiki olarak verilerin daha düzenli bir şekilde oluşturulması, gerek ülke içindeki bölgelerde, gerekse AB ile bölgesel açıdan karşılaştırma yapmaya imkan tanıyacak veri tabanlarının oluşturulması ve bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin daha doğru bir şekilde yapılmasını sağlamaktır (Işık vd., 2010). 2002 yılında 4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla İBBS kapsamında Türkiye, 3 Düzey’e ayrılmış, Düzey I olarak 12, kalkınma ajanslarının yapılandırıldığı Düzey II olarak 26 ve Düzey III olarak da tüm ülkeyi kapsayan 81 il tanımlanmıştır.

Öte yandan, 2006 yılında çıkarılan 5449 Sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ile BKA’lar kurulmaya başlamıştır. 2010-2011 yılları içinde 26 Düzey II bölgesinde kalkınma ajansı DPT’nin rehberliğinde kurulmuş, yapılanmalarını tamamlamış ve bölge planlarını hazırlamışlardır.

Türkiye’de BKA’ların herhangi bir ayırım olmaksızın tüm Düzey II bölgelerinde kurulması ve bunlar arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik ya da rekabet gücüne göre bir yapısal farklılığa gidilmemiş olması eleştirilmektedir. Bu ayrımlık, bölge planlarının yapımı, izlenmesi, denetlenmesi ve sonuçlarının karşılaştırılması bakımından fayda sağlayabilir olsa da bölgeye özgü strateji ve karar üretme aşamaları için bazı sorunlar taşımaktadır (Albayrak ve Erkut, 2012).

3. İLETİŞİMSEL PLANLAMA

3.1 İletişimsel Planlamanın Temeli: Araçsal Rasyonalite'den İletişimsel Rasyonalite'ye Geçiş

Modernist planlama anlayışının teknik ve araçsal rasyonalite kavramı başta olmak üzere, yukarıdan aşağıya örgütlenmiş, katılıma olanak vermeyen planlama anlayışını eleştirmekle birlikte, planlamanın gerekliliğini reddetmeyen, ancak sivil toplum merkezli, aşağıdan yukarıya örgütlenmiş bir planlama anlayışını savunan orta yolcu bir anlayışın son yıllarda giderek yaygınlık kazandığı görülmektedir (Tekeli, 2000). İletişimsel akıllı ön plana çıkaran bakış açısının çıkış noktasında Habermas'ın çalışmaları vardır.

Habermas (1984, Akt: Şengül, 2007) modernite eleştirilerinin önemli bir bölümüne katılmakla birlikte, modernite projesinin tümüyle reddedilmesine karşıdır. Yapılması gereken modernite projesinin araçsal rasyonalite anlayışının yerine iletişimsel rasyonalitenin konulmasıdır. Bu tür bir rasyonalite anlayışının gerisinde, karşılıklı güven ortamı içinde aktörlerin kendilerini anlatma ve karşısındakileri anlama isteği vardır. Bu tür bir rasyonalite yukarıdan aşağı teknik bir rasyonalite yerine, aşağıdan yukarıya katılımcı bir rasyonalite anlayışını koymaktadır. Müzakereci planlama anlayışının gelişiminde Habermas'ın yaklaşımından ödünç alınan bir diğer kavram ise kamusal alanın dönüşümüne ilişkindir. Habermas'a göre, burjuva kamusal alanı iletişimsel rasyonalitenin kurulduğu alandır. Bununla birlikte bu alan giderek artan biçimde devlet tarafından denetim altına alınmış ve daraltılmıştır. Demokratikleşme ancak bu alanın genişletilmesi, diğer bir anlatımla devletin baskıcı uygulamalarının dışına çıkartılmasıyla olanaklıdır.

İletişimsel rasyonalite stratejik eylemden farklı ideal bir kavramdır. Diğer normatif rasyonalite türleri gibi iletişimsel rasyonalite kendi geçerlilik şartlarına sahiptir. İletişimsel rasyonalitenin arkasındaki kategorik rasyonalite, evrenselleşme ilkesidir. Yani, bir norm ancak koşulsuz ve özgür olarak etkilenen bütün taraflarca kabul

edilirse geçerli olmaktadır. Özgürce kabul edilmenin de normatif ölçütü vardır. Onun ideal konuşma durumuna göre yargılanması gerekmektedir. Buna göre, bir müzakerede tarafların konsensüsü veya herhangi bir katılımı karşılıklı görüş birliğine varmaları, sadece onlar kendilerini herhangi bir engel olmaksızın ifade etmiş ise, anlamlıdır. Bu tür engeller güç asimetrisinden, kaynakların farklılığından ortaya çıkabilmektedir. Sınırlamalar, çarpıtılmış bilgiyi de içermektedir (Alexander, 2000).

Habermas'ın eleştirel iletişimsel rasyonele kuramını planlama literatürüne uyarlayan Forester (1980), iletişimsel planlamanın temeli olan iletişimin ideal olması için bazı koşulların sağlanması gerektiğini söylemektedir. Bu koşullar 4 grupta toplanmaktadır: (1) Anlaşılır olma; eğer konuşmacıların mesajları karşı taraf için anlaşılır olmazsa mesaj alışverişi gerçekleşmez. (2) Samimiyet; dinleyicileri aldatmaya yönelik olmaması gerekir. (3) Meşruluk; ortak moral normlar bağlamında söylenenlerin uygun görülebilir, haklı çıkarılabilir ve meşru olması gerekir. (4) Doğruluk; söylenenlerin gerçeklere dayanması gerekir. Bu dört koşul demokratik ve katılımcı bir planlamanın kurulması ve işleyişi için normatif ideal oluşturmaktadır.

3.2 İletişimsel Planlama ve Özellikleri

İletişimsel Planlama (Forester, 1989, Healey, 1993, Akt: Şengül, 2007), farklı grupların belli bir (planlama) sorunu etrafında bir araya gelerek müzakere etmesini esas almaktadır. Farklı gruplar, karşılıklı güvenin süreç içinde kurulduğu bir ortamda, kendi çıkarlarını ve kimliklerini serbestçe ifade ederken diğer grupları onların niyetlerini, gereksinimlerini ve çıkarlarını da anlamaya çalışır. Bu tür bir ortam, bir yandan yanlış bilgilenme ve anlamaları ortadan kaldırmayı hedeflerken diğer yandan her kesimin diğerlerinin taleplerini de dikkate alarak kendisini de yeniden düşünmesine olanak sağlar. Bu süreç içinde, planlar bir moderatör işlevi görmektedir. Bir başka anlatımla, planlar, artık topluma kendi algıladığı ve bu çerçevede formüle ettiği planı dayatmak yerine, diğer gruplar gibi dinleyen, farklı talepleri anlamaya çalışan, farklılıkların bir arada tartışarak müzakere etmesine olanak sağlayan bir konumdadır.

Böylece, planlama sürecinin sadece çıkarların çarpıştığı bir alan olmanın ötesinde, farklı kimliklerin ifade edilmesine olanak sağlayan bir alan olması hedeflenirken sadece kendimizi değil, diğerlerini de anlamamıza fırsat veren bir eylem olması

gerektiğinin altı çizilmektedir. Böylece başkalarından kuşku duyan ve düşman olarak gören bir yaklaşımın yerine, karşılıklı müzakereye, güvene ve anlamaya dayanan bir sürecin hakim kılınması sağlanmaktadır. Söz konusu sürecin hayata geçirilmesi, sadece demokratik ve katılımcı bir planlama anlayışının kurulmasını sağlamakla sınırlı kalmamakta, demokratik bir sivil toplumun kurulmasına da olanak vermektedir (Forester, 1998).

Habermas'ın kavramlarını planlama pratiğine dönüştürme çabaları sonucunda oluşan iletişimsel planlama paradigmasına göre; planlama karşılıklı olarak etkileşimli ve yorumlayıcı bir süreçtir. Planlamaya akışkan, söylemsel eylem, çıkar grupları arasında girilir. Yöntemi kültürlerarası bir saygılı tartışma ortamı ister. Kamusal tartışmalar ve çıkar çatışmalarında planıcı 'arabuluculuk' yapan kişidir (Altınörs, 2005).

Kısaca iletişimsel planlama yaklaşımının özelliklerini sayarsak;

- Planlamayı farklı topluluklar arasında cereyan eden etkileşimli ve yorumlayıcı bir süreç olarak ele almaktadır.
- Tartışma metodolojisi, kişiler ve kültürler arası saygıya dayanmaktadır.
- İletişimsel planlama kamuya ait tartışmaların meydana geldiği, sorunların, stratejilerin ve değerlerin belirlendiği, çatışmalara aracılık edilen 'mücadele alanları' üzerine odaklanmaktadır.
- Politika oluşumunda farklı türde ve formda çok sayıda iddia geliştirmek mümkündür.
- Katılımcıların değerlendirme yapacağı refleksif kapasiteyi geliştirmektedir.
- Yeni planlama söylemlerinin gelişmesi için stratejik söylemlerin kucaklayıcı olarak bütün ilgili taraflara açık olması gerekmektedir.
- Söyleme katılan kişiler yeni değerler, ilişkiler ve anlayışlar elde etmenin yanı sıra diğer katılımcıların bilgilerini de kazanmaktadır.
- Katılımcılar, mevcut durumu değiştirmek için birlikte çalışma kabiliyetine sahiptir.
- Katılımcılar, sadece amaçlarını listelemek ve görüş birliğine varmak için değil aynı zamanda planlama amaçlarını gerçekleştirmek için pratik yollar bulmaya özendirilmektedir (Allmendinger, 2001).

3.3 Planlamadan Uygulamaya Geçiş: İletişimsel Eylem

Bu bölümde iletişimsel planlamanın uygulamaya yönelik ayağı olan ‘iletişimsel eylem’in pratikte planlama sürecine dahil olanlara ve plandan etkilenecek olanlara nasıl faydalar sağladığı, uygulamada yaşanan sorunlar ve handikaplar aktarılmaktadır. Son olarak, iletişimsel planlama rneği olarak, ABD’nin Minnesota Eyaleti’ndeki iki bölgede deneyimlenmiş bölge planı süreci yer almaktadır.

3.3.1 İletişimsel eylem kazanımları

3.3.1.1 İletişimsel planlamada sosyal ikilemlere potansiyel czmler

Kollock (1998) sosyal ikilemlere  czm şeklini önerir. Birincisi; iletişimsel sosyal normlar tarafından yönetilen aktörler; onlar diğer cşitli aktörlerle işbirliği yapma şansına değer verirler (Healey 1998, Innes ve diğerleri 1994, Akt: Olsson, 2009). İkinci czm stratejiktir; aktörler kendi katılım tarzının biçimini oluşturan, diğer aktörlerin nasıl hareket edecekleri ve kendi davranışlarının diğer aktörlerin davranışını nasıl değiştireceği varsayımlarına dayanarak umdukları bedeli maksimize etmek için hareket ederler. nc czm yapısaldır; kurumlar aktörlere teklif edilen bedel yapılarını değiştirmek için etkin bir şekilde tasarlanabilir: katılım için kazanımlar, ayrılma için yaptırımlar ve kazanım elde etmek için oluşan işlem maliyetleri.

3.3.1.2 İletişimsel planlamada bedel yapılarını yeniden tanımlama

İletişimsel planlama kurumları sosyal sermayeyi yapılandırabilir ağlar yaratır. Sosyal sermayeye erişimden gelen kişisel fayda, çıktısı dışlanmaz ve katılmamanın cezasız kaldığı kolektif eylemlere katılmak için özel bir teşvik sunabilir.

3.3.1.3 İletişimsel planlama ve ağ oluşumu

Planlama, aktörleri koordine eden ve özel bir konu ile ilgili iletişimin akışına aracılık eden ağlar ve böylece kurumsal ortamlar oluşturur. İletişimsel planlama da yeni ağlar oluşturur, cnk en büyük amaçlarından biri ortak sorunlara czmler bulmaktır. Eğer ağlar ortak sorun czmlerini temsil edecek şekilde tanımlanırsa, o zaman iletişimsel planlama ağlar oluşturmak için cbalar. Bir başka ifadeyle, bütün planlama kurumları ağları koordine etmek için kurumsal ortamlar yaratır, fakat iletişimsel planlama ayrıca yeni ağlar da oluşturabilir.

3.3.1.4 İletişimsel planlama ve sosyal sermaye

İletişimsel planlama networklerde güven, anlayış ve ortak bir amaç anlayışını oluşturan yeni aktörler grubunu bağlayabilir (Innes, 1994, Akt: Olsson, 2009). İletişimsel planlama böylece ilişkisel ağ ile sonuçlanan sosyal sermaye yaratan kolektif bir eylem olabilir.

Sosyal sermayenin kazanımı diğer aktörlere ve bilgiye erişebilmektir (De Filippis, 2001, Akt: Olsson, 2009). Küçük bir belediye aktörünün komşu küçük belediyeler ile iletişimsel planlama sürecine katılması stratejik bilgiye erişimine olanak verebilen yada gelecekteki kolektif kararlarda fırsatçı tutumunun risklerini azaltan sosyal sermayeyi oluşturabilir. Bir grup belediye aktörleri geniş bir kentsel grupla müzakerelerde onlara daha çok pazarlık gücü veren bir koalisyon oluşturmak için sıkça tutulan sosyal sermayeyi kullanabilir.

3.3.1.5 Üyelik ağının kazanımları

İlişkisel ödülün ilk tipi bütün katılımcılar için geçerlidir ve sosyal sermaye ağındaki üyelikten gelmektedir. Bu tür ödüller network arasında eşit olarak dağılmıştır. Örneğin, birkaç alternatif kalkınma stratejisini tartışacak kolektif bir eylem bir dizi yararlı bilgi ve analizler, her ikisi için de gerçekçi bilgi ve diğer aktörler hakkında bilgi üretecektir. Eğer alternatifler kamu raporlarında açıklanırsa bu bilginin bir kısmı erişilebilir olacaktır. Ancak kamu bilgisi genellikle analiz edilecek ilişkili senaryoları tartışma, gündem programlama ve alternatifler seçme işleminin nihai bir sonucudur. Bu faydalı bilgiye erişmek genel olarak üyeye özeldir.

3.3.1.6 Özgün bağlantıların ve ağ durumunun kazanımları

Bir sosyal sermaye ağı içerisinde bir aktörün diğer aktörler ile ilişkide olması durumu ve bu kişilerle güçlü bağlantıların olması ilave ilişkisel kazanımlar yaratabilir. Literatüre göre bu durumla ilgili olarak üç bakış açısı önemli olarak ortaya çıkar. Birincisi bir aktörün kiminle ilişkili olduğudur. Aktörler diğer aktörler ile direk bağlantıya geçmek için fırsattan istifade ederler. Aktörler ayrıca güçlü ve etkili bağlantıları olan diğer aktörler ile direkt bağlantı sağlayarak özgün bağlantılı ilişkisel kazanımlar temin edebilirler. İkinci faktör ise diğer aktörler arasındaki bağlantıların niteliğidir. Daha önce birbiriyle bağlantıda olmayan ilişkisiz aktörleri ve ağları bağlayan aktörler yapısal bir boşluğu doldurur. Bu aktörler bu stratejik

konumlarından dolayı diğer aktörler arasında daha avantajlı bir durumda olup bunu kullanabilirler. Üçüncü faktör ise, bağlantının güçlü/yakın ya da zayıf/uzak olup olmadığı ile ilgilenir. Zayıf bağlantılar bir kişinin yaratıcı ortaklıklar kurmasına, diğer aktörler ile keşfedici öğrenmeye dahil olmaya ya da bilgiye ulaşmasına yardımcı olabilir.

3.3.1.7 Maliyeti olmayan kazanımlar: iletişim dışsallıkları

İletişim dışsallıkları enformasyon ve bilginin yakınlıktan dolayı yayılımı ile bağlantılıdır; firmaların birbirine yakın konumlanması birbirleri hakkındaki enformasyon ve bilgiye erişimi sağlayabilir (Fujita ve Thisse, 2002, Akt: Olsson, 2009). Bu tür yayılmalar maliyeti olmayan, ekstra-pazar dışsallıklarıdır. Bu anlamda, iletişim dışsallıklarını ağlar içindeki sosyal sermayenin bir yan ürünü olarak düşünebiliriz. Bir iletişimsel planlama sürecindeki aktörler kendi kurumları, kısıtlamaları, tercihleri, fikirleri ve işbirliği yapmaya açık olma ya da koalisyon oluşturma hakkında bir dizi bilgi ortaya çıkarırlar.

3.3.1.8 Pasif katılımcılara ilişkisel kazanım

Diyalogların olduğu süreçte bütün toplantılara katılmış ama tek bir fikir sunmamış bir aktör yine de diğer aktör nitelikleri, diyalog ya da işbirliğine açık olması ve tercihleri hakkında önemli bilgiye erişmektedir. Pasif katılımcılar, işlem maliyeti (örneğin toplantılara katılarak harcadığı zaman) oluştururlar, fakat bağlantı oluşturmaya katkı sunmazlar. Bunlar ağı bir takım faydalarından yararlanırken, ağla bağlantı kurmamaktadırlar. Planlama sürecinde veya genel olarak kolektif eylemde yer alan pasif katılımcıların kazanımlarını tanımlamak için başka bir analitik araç gerekmektedir.

3.3.1.9 Kolektif karar alma ve ilişkisel kazanım

İlişkisel ödüller kolektif karar alma ile nasıl ilgili olabilir? İletişimsel planlamanın temel amacı manipülasyon ve çeşitli perspektiflerle meşgul olmaksızın iletişimsel karar almayı teşvik etmektir. Bu bağlamda bir kent veya bölgenin gelecek vizyonu oluşturulurken girdi sağlayacak bilginin kolektif biçimde oluşturulması, kararların kolektif biçimde alınması meşruiyet ve doğruluk bakımından önem arz etmektedir.

3.3.2 İletişimsel eylemin handikapları

İletişimsel eylem konseptine bağlı olarak planlama sürecinden bireysel, ağısal yada plandan etkilenen toplumsal bir grubun fayda sağlayabileceği gibi, özellikle plancılar açısından çeşitli olumsuz veya gerçekleşmesi güç yönleri vardır. Brooks (2002)'a göre, öncelikle, sadece bazı plancı aktiviteleri iletişimseldir. Özel bir sorun veya görev hakkında düşünmek, üstesinden gelmek için örgütlenme ve onun için bilgi toplama, alternatif yaklaşımlar üzerinde kafa yorma, bütçe parametrelerini hesaba katma, termin planı hazırlama, yasal ve politik açıdan düşünme, sürecin nasıl işleyeceğine, kimleri kapsayacağına karar verme, yönetme ve yönetilme gibi birçok aktivite sıradandır.

İkinci olarak, iletişimsel planlama literatürü bazı yorumculara göre, vatandaşların doğal olan değerlerini ve tercihlerini romantize etme eğilimindedir. Ayrıca süreç içerisinde katılımcılar arasında konsensüs sağlanmış görünüyor olsa bile toplum bireysel yada kurumsal olarak radikal biçimde birbirinden farklı değerlere, düşünme biçimlerine ve operasyonel stillere sahip kimselerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu aynı zamanda politik sürecin yönetimini sağlamak bir plancının mukavemet etmesini aşacak bir durumdur.

Öte yandan son kertede kazananların ve kaybedenlerin olacağı 'politik' bir arenada, kaybedenlerin incelikle bu durumu kabul etmeleri beklenemez. Onlar genellikle kendi talepleri doğrultusunda durumu tersine çevirmek için yollar arayacaklardır. Plancıların böyle bir pozisyonun etkisi altında iken çözüm üretmesi gerekecektir.

Dördüncü olarak, arabulucu müzakere konsensüs sağlanarak bitmiş bile olsa sürecin başarıyla tamamlanacağı yine de söylenemez. Çünkü örneğin bölgenin hedefleri için konsensüs sağlama adına profesyonel katkı koyabilecekler birçok kez toplantı düzenlemiş olsa bile seçilmiş devlet yöneticileri, aktivist gruplar ve statükoyu korumak isteyenler arasındaki anlaşmazlıklar tüm bu toplantılar serisini boşa çıkarabilir.

Bir başka bakış açısına göre, müzakere süreci bir yada birkaç kişi veya kurum tarafından domine yada marjinalize edilebilir. Güç ilişkileri iletişimden sonra seyir değiştirebilir. Son olarak, iletişimsel planlama iyi bir yöntem ve yol öneriyor olsa da, sonuç ürün olarak bilindik haliyle somut bir 'plan' üretilmiyor olması kentin veya

bölgenin gelecek tahayyülünü oluşturmada literatürünün eksikliği olarak eleştirilmektedir.

3.3.3 ABD – Minnesota örneği

ABD’ndeki bölge planlama uygulamalarına baktığımızda yeni bölgecilik anlayışı çerçevesinde kurumsal örneğini Minnesota Eyaleti’ne bağlı, Minneapolis ve St. Paul şehirlerinin oluşturduğu metropoliten bir bölge olan “İkiz Şehirler”de görmekteyiz.

Ana bir ulaşım koridoru üzerinde uzanan eskiden gelişmiş olan ve gelişmekte olan banliyöleri kapsayan Kuzey Metro I-35W (otoyol adı) Koridoru Koalisyonu örneğinde, plancıların çalışmalarını destekleyen alt bölgesel koalisyonlar 1996-2001 yılları arasında ortaya çıkmıştır. 1996 Bölgesel Gelişme Çerçevesi gelişmenin yeni banliyölere daha fazla yayılmasını engellemek üzere merkezdeki şehirlerde ve eski banliyölerde gelişmenin sağlanması için ilk teşvikleri sunmuştur (Ohm, 1995, Akt: Pinel, 2011). Uygun fiyatlı konut stoğunun büyük kısmını barındırmalarına ve atık su ağının genişletilmesini finanse etmelerine rağmen hem şehir merkezlerinde hem de eski banliyölerde yapılan ticari yatırımlar azalmıştır. Ancak bu eski banliyölerdeki kamu görevlileri şehir merkezlerine yapılan eyalet ve bölgesel yatırımların arttırılmasını tarih boyunca desteklememişlerdir (Orfield, 1997, Akt: Pinel, 2011). Personel ve meclis üyeleri, yakında emekli olacak *baby boomer* (1946-1964 yılları arasında doğan gruba verilen isim)’ların taleplerinde yaşanan değişiklikleri ve desantralize olmuş sanayi alanlarının civarında yaşanan işgücü sorununu vurgulayan kestirimlerde bulunarak yoğunluk konusundaki görüşleri değiştirmeye çalışmıştır.

Bunun yanı sıra, Meclis stratejik olarak Yaşanabilir Yerleşimler Kanunu aracılığıyla ek teşviklerde de bulunabilirdi. Bu kanun, eski kentsel sanayi alanlarının temizlenerek yeniden geliştirilmesi ve konut, ticaret ve toplu taşıma odaklı gelişmelerin birbirine bağlanmasını öngören kanıt niteliğindeki projelerin finanse edilmesi yoluyla kentsel yeniden gelişimi ve uygun fiyatlı konutları desteklemiştir. Ancak banliyölerin pek çoğu, eyaletteki parlamenterlerden birisi (Orfield, 1997, Akt: Pinel, 2011) işletmelerin, iş olanaklarının ve kamu yatırımlarının 1980’lerden bu yana nereye (şehir merkezinden eski banliyölere, oradan da bölgenin çeperlerindeki alanlara) kaydıklarına dair haritalar gösterene kadar kentsel sorunlarla aralarına mesafe koymuşlardır.

Konut imkânı sunmak konusunda pek az çaba gösteren varlıklı banliyölere karşın eski banliyöler merkez şehirlerle birlik olmaya başlamışlardır (Goetz, 2000, Akt: Pinel, 2011). Kentsel gelişme eğilimleri ve banliyölerdeki gelişme eğilimleri arasındaki bağlantıyı kurmak için gerekli olan liderlik Kuzey Metro I-35W Koridoru Koalisyonu aracılığıyla ortaya çıkmıştır. I-35 W Koalisyonu şehir merkezi, eski banliyöler ve bir otoyol kenarında gelişmekte olan ve Minneapolis'teki iki idari bölgeyi daha kuzeydeki banliyölere doğru yarıp geçen banliyölerin bir alt kümesini temsil etmiştir. Grup ilk olarak yeniden gelişme ve eski mahallelerin iyileştirilmesi gerekliliği konusundaki yerel politik anlaşmayı motive etmek için demografik ve mali değişikliklerin coğrafi analizi üzerinden organize olmuştur. Bu, kentsel Ramsey İdari Bölgesi'ndeki Bölgesel Büyüme Stratejisi tarafından da destek görmüş bir gündem maddesidir. Grup daha sonra Minnesota Üniversitesi Amerikan Kent Peyzajı Tasarım Merkezi'yle ortaklık yaparak metruk alışveriş merkezlerinin dönüşümü ve yeni konut alanlarının toplu taşıma merkezinin yakınındaki ve geniş bataklıkların uzağında bulunan ve gelişmekte olan Blaine adındaki banliyö etrafında yoğunlaştırılması gibi konularda alternatif tasarımlar üretmiş ve mahalleliyle atölye çalışmaları düzenlemiştir. Bu koalisyon, herkese bölgesel politikaların tasarım sayesinde uygulanabileceğini göstermiştir ve sektör temsilcisine bölgesel büyüme stratejilerini tasarlamak ve anlatmak için yeni yöntemler sunmuştur. Mississippi Nehri'nin korunmasına yönelik başka pek çok bölgesel örnek bulunmaktadır ve bu örneklerin tümü bir grup yerel kuruluştan destek alınarak gerçekleşmiştir. İletişime dayalı planlama tasarım ve teşvikler tarafından desteklenmiştir. Bunun karşılığında bölgeselcilik konusundaki politik ve özel destek alt bölge ölçeğinde oluşturulmuştur ve bu destek Meclisin yaklaşımını bir kez daha değiştirmiş ve sektör temsilcilerine yeni araçlar sunmuştur.

Federal yönetimin Metropoliten Planlama Kuruluşu olarak görevlendirdiği Meclis otoyoldaki trafik sorununa çözüm olarak yeniden yapılanma yerine toplu taşımaya vurgu yapmıştır ve kentsel alanlarda daha yüksek yoğunlukta gelişmeyi teşvik etmek için toplu taşıma hizmetlerinin sunulmasını teklif etmiştir. Kanıt niteliğinde toplu taşıma odaklı gelişme projeleri 2000 yılında yeni atanan ve bölgesel politikalar için kamunun kabul edebileceği görsel imajlar aracılığıyla politik destek oluşturmak için bir yol arayan Meclis başkanı tarafından benimsenmiştir. Aynı dönemde, eski banliyölerin yanı sıra geliştirilmesi istenen geniş kırsal bataklıklar bulunduran Blaine

bir geçiş döneminden geçmekteydi. Tasarım Merkezi ve I-35W Koalisyonu koridor odaklı bir arazi kullanımı ve ulaşım stratejisi geliştirilmesine yardım etmiştir. Bu strateji, Minneapolis'te 2004 yılında açılan Hiawatha hafif raylı sistem koridoru boyunca karma kullanım projeleri (Knudson, 2009, Akt: Pinel, 2011) ve banliyölerde altı adet toplu taşıma odaklı gelişme için de tasarımlar içermekteydi.

Meclis, bölgesel politika değişiklikleri konusunda atölye çalışmaları yürütmek üzere toplu taşıma odaklı bölgesel gelişme konusunda ulusal düzeyde tanınan bir uzmanla alt sözleşme yapınca, sektör temsilcisi alt bölgelerle ve idarecilerle iletişime geçerek alt bölgesel liderliği desteklemiştir. Meclis personeli, bu ulaşım koridorları boyunca görülen demografik değişimin haritalanması ve ifade edilmesi konusunda I-35W Koalisyonu'nun çalışmalarını ve alt bölge atölyelerinde  niversitenin yerel tasarım sürecini kullanmıştır. Alt bölge koalisyonu eski banliyöler için yeniden gelişme gündemleri sunmanın yanı sıra geniş bataklık alanları üzerinde tarihin en hızlı büyüyen yeni banliyölerinden birini de içermekteydi. Koalisyon, Blaine şehrine tasarım konusunda yardımcı olurken ve Meclise Bölgesel Büyüme Stratejisini anlatmak konusunda daha fazla araçlar sağlayarak yardımda bulunmuştur. O yılki faaliyet raporunda, yeni Meclis başkanı 'ulaşımda yapılan destekleyici iyileştirmeler için 'konut hedeflerinin ele alınması, etkin çevresel planlama ve komşu yerleşimlerden aldığı destek' sayesinde Blaine'in 'Gelecekte bölgede gerçekleşecek olan gelişmeye örnek teşkil edeceğini' belirtmiştir. Meclis,  n görülen eş merkezli büyüme modelini gelişme koridoru ve açık alan modeliyle değiştiren bu modeli 2030 yılını hedefleyen politika dönemine de uyarlamıştır.

Eğer plan uygulama süreçlerinin bölgesel çıkarlara bağlı kalma süreci olduğunu farz edersek, bu örnekte görülen dinamikler, Oregon eyaletindeki Portland şehrinde bölgesel planın uygulanmasını destekleyen farklı yetki alanları arasında bölgesel bir rejimin geliştirilmesine benzemektedir (Leo, 1998, Akt: Pinel, 2011). Her ne kadar Portland'daki Büyükşehir Meclisi seçilmiş ve Minneapolis'teki Büyükşehir Meclisi atanmış olsa da ticari, idari ve sivil çıkarlardan oluşan rejim alt bölge ve bölge yaklaşımlarını desteklemek konusunda yerel yönetim kademesinden çok daha öteye evrilmiştir. Bölgesel plan daha tasarım odaklı hale geldikçe, bölgeyi hayal etmeye yönelik bir odak olarak iőlev görmeye başlamıştır (Abbott & Margheim, 2008; Ozawa, 2004, Akt: Pinel, 2011) ve böylece personel ve Meclis  yelerinin iletişime dayalı çalışmalarına destek olmuştur.

3.4 İletişimsel Planlamanın Uygulamaya Yönelik Önermelerinin Yeni Bölgecilik Anlayışı Bağlamında Değerlendirilmesi

1980’lerde başlayan küreselleşme süreci neoliberal politikalarla birlikte bölgeye bakışın yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Yeni bölgeci yaklaşımla beraber bölge planlarında temel sorun bölgenin rekabetçi yapısının artırılması ve sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanması şekline dönüşmüştür. Çoğunlukla ekonomi temelli bu bakışa, iletişimsel planlamanın yereldeki toplumsal kesimlerin biraraya gelip bir koalisyon oluşturma basıncı planlama sürecindeki toplumsal etki beklentisini karşılayabilir. Nitekim her iki yaklaşımda da planlamanın bir ‘yönetim’ değil, ‘yönetişim’ aracı olarak görülmesi; bölge sorunsalının paydaşlarla beraber tanımlanması ve planın uygulanma yöntemlerinin paydaşlarla ortak tasarlanmasını beraberinde getirmektedir. İletişimsel planlama, yeni bölgeci anlayışın sıklıkla vurguladığı yereldeki içsel potansiyeli harekete geçirip, diğer bölgelerle yarışabilir düzeye gelebilmesinde etkin yönetim uygulamalarını sağlayan teknikler içermektedir.

Ancak, görünen sorun şudur ki, toplumdaki belli iktidar gruplarının varlığı, tarafların eşit koşullarda katılımının sağlanabilirliği konusunda dezavantaj olmaktadır. Örgütlenemeyen ve bu nedenle karar süreçlerine dahil olamayan kesimler dolayısıyla bölgedeki tüm kesimlerin çıkarlarının nasıl temsil edileceği soru işaretidir.

Bir diğer nokta sosyal sermayenin niteliğiyle ilgilidir. Sosyal sermaye, sivil örgütleri ve toplum içinde kurulan diğer işbirliği yapılarını içermektedir. İletişimsel paradigma, yüksek nitelikli sosyal sermayenin bulunduğu yerlerde, başarılı katılımlı planlama süreçleri olacağından söz eder. Ancak, bu sermayenin niteliğinin düşük olduğu yerlerde, katılımlı süreçler için uygun koşulların varlığından söz etmek zor olacaktır.

4. İLETİŞİMSEL PLANLAMA PRATİĞİNİN HATAY ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

4.1 Örnek Alan Seçimindeki Yaklaşım

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre TR63 Düzey 2 Bölgesi Hatay (TR631), Kahramanmaraş (TR632) ve Osmaniye (TR633) illerinden oluşmaktadır (Şekil 4.1). Hatay, coğrafi konum itibariyle Türkiye'nin orta doğuya bakan kapısı olması, jeopolitik ve stratejik önemiyle bir sınır bölge özelliği taşıması, tarım, sanayi, turizm ve lojistik sektörler olmak üzere birçok sektör açısından potansiyele sahip olması, kültürel, dini, etnik ve tarihi açıdan sahip olduğu zenginliklerle özel bir kenttir. Tarihsel olarak hem Orta Doğu hem de Akdeniz havzasıyla olan ekonomik ve sosyal ilişkilerin yoğun olduğu bir bölgede yer alması yeni bölgecilik yaklaşımında ele almaya değer kılmıştır. Öte yandan son yıllarda orta doğudaki savaş halinden dolayı Türkiye'ye sığınan göçmenlerin kente adaptasyon sorunu, nüfusun artmasına bağlı olarak artan işsizlik, toplumsal huzursuzluk hali ve var olan ekonomik potansiyele rağmen bundan yeterince sosyal ve ekonomik olarak fayda sağlanamaması kentin ve bölgenin yaşadığı güncel meselelerdir.

Şekil 4.1 : TR 63 bölgesi

Geçmişinde kısa süreliğine de olsa ‘ulus devlet’ deneyimi yaşamış olan kent, ulus altı bölge birimi olarak incelenmeye değer bulunmuştur. Bu bağlamda iletişimsel planlamanın bölge planlama sürecinde kullanımı Hatay üzerinden incelenmiştir.

4.2 Hatay’ın Bölgesel Dinamiklerinin Tanımlanması

Çizelge 4.1’de görüldüğü gibi bölge, 23.607 km²’lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yüzde 3’ünü, 2.957.289 kişilik nüfusu ile ise Türkiye nüfusunun yüzde 4’ünü oluşturmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre bölgede kilometrekareye 127 kişi olan nüfus yoğunluğu, ülke nüfus yoğunluğunun (94 kişi/km²) üstündedir.

Çizelge 4.1 : İdari yapı

	Yüzölçümü km2 (2009)	Belediye sayısı (2009)	İlçe sayısı (2009)	Köy sayısı (2009)
Hatay	5.867	76	12	362
K.Maraş	14.525	64	10	476
Osmaniye	3.215	16	7	160
TR63	23.607	156	29	998
Türkiye	785.347	2.935	957	34.367

Kaynak: TÜİK, 2010

4.2.1 Demografi

Şehirleşme oranlarına bakıldığında bölgenin yüzde 56,2 şehirleşme oranı ile yüzde 75,5 olan Türkiye ortalamasının bir hayli altında olduğu görülmektedir. TR6 Akdeniz Bölgesi şehirleşme oranı bakımından 12 bölge içinde 5. sırada yer almakta iken TR63 Düzey 2 Bölgesi ise 26 Düzey 2 Bölge içinde 21. sırada yer almaktadır

Çizelge 4.2’de, Hatay İli ve TR63’ün diğer illeri ile Türkiye genelinin 2000 ve 2010 yılları, şehir ve köy nüfusu ile yıllık nüfus artış hızları verilmektedir. 2000 yılında

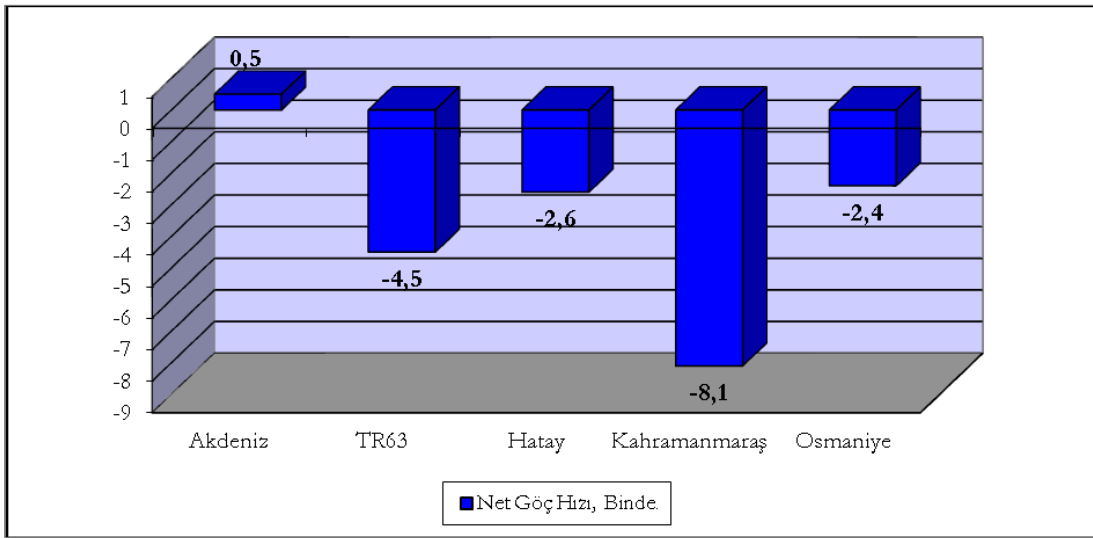
Çizelge 4.2 : Bölgedeki illerin şehir ve köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı

İller	Sayım Yılı						Yıllık Nüfus Artış Hızı		
	2000			2010			(%)		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
Türkiye	67.803.927	44,006,274	23.797.653	73.722.988	56.222.356	17.500.632	0.97	3.08	-2.94
Hatay	1.232.910	582.631	650.279	1.480.571	743.439	737.4339	2.23	3.07	1.49
K.Maraş	1.008.069	543.948	464.121	1.044.816	636.828	407.988	0.41	1.90	-1.34
Osmaniye	463.196	314.812	148.384	479.221	346.707	132.514	0.38	1.13	-1.19

Kaynak: TÜİK, 2010

1,232,910 kişi olan Hatay İli nüfusu, yıllık % 2,23'lük nüfus artış hızıyla nüfusu 247.661 kişi artmış ve 2010 yılında 1.480.571 kişiye ulaşmıştır. 2010 yılı toplam ve kentsel nüfus büyüklükleri açısından, Hatay İli ilk sırada yer almaktadır. Kırsal nüfusu en fazla olan il yine Hatay'dır.

Şekil 4.2'deki göç göstergelerine baktığımızda ise, Akdeniz bölgesi 2008-2009 dönemi itibarıyla binde 0,5 net göç hızıyla 12 bölge arasında 7. sırada yer almaktadır. Tüm Düzey 2 Bölge illerinde net göçün negatif değerlerle cereyan ettiği anlaşılmaktadır. Göç verilen istatistiki bölgelerin başlıcaları TR62 (Adana, Mersin), TR10 (İstanbul) ve TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgeleridir.

Şekil 4.2 : Düzeylere göre göç göstergeleri

4.2.2 Sağlık ve eğitim

Çizelge 4.3'te hastane yatak sayıları TR 63 Bölge illeri ve Türkiye ortalaması ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı 2007 yılı itibarıyla ülke genelinde 262 iken, bu oran bölge için 168'dir. Toplam yatak sayısında Düzey 2 Bölgeleri arasında 16. sırada olan bölge yüz bin kişiye düşen yatak sayısında ise 24. sırada yer almaktadır. Hatay en düşük ortalama yatak sayısına sahip bölge ilidir. Hatay'ın aynı zamanda bölgede en yoğun nüfusa sahip il olduğu dikkate alındığında Hatay ilinden başlamak üzere sağlık altyapısının geliştirilmesi önem arz etmektedir. On bin kişiye düşen hekim sayısı Hatay'da 10, Türkiye ortalamasında 13,9'dur. Yeşil kart sahibi nüfusun il içerisindeki payı Hatay'da yüzde 20'ler düzeyinde iken ülke geneli için bu oran yüzde 12,5'dir (TR63 Bölge Planı, 2010).

Çizelge 4.3 : Hastane yatak sayıları

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Hastane yatak sayısı (kamu)	1.876	1.653	594	4.123	-
Hastane yatak sayısı (özel)	426	239	201	866	-
Hastane yatak sayısı (toplam)	2.302	1.892	795	4.989	184.983
Yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı	159	182	168	168	262

Kaynak: Bölge Planı

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (DPT 2003) çalışması kapsamında yer alan ve okuryazar nüfus oranı, okullaşma oranları gibi altı adet temel eğitim göstergesine dayanarak hazırlanan sıralamaya göre, Hatay 33., Osmaniye 36. ve Kahramanmaraş ise 54. sırada yer almaktadır. Çizelge 4.4'te gösterildiği üzere Hatay 2009 verilerine göre ilköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranlarında Türkiye ortalamasına yakın seyretmektedir.

Çizelge 4.4 : Temel eğitim göstergeleri

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Okuma yazma bilen oranı/Erkek (+6yaş)	96,54	95,9	96,34	96,28	97,03
Okuma yazma bilen oranı/Kadın (+6yaş)	85,81	82,98	85,16	84,72	87,88
Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranı (3-5 yaş)	29,63	21,64	23,26	-	26,92
İlköğretim Okullaşma Oranı	98,14	96,97	96,17	-	98,17
Ortaöğretim Okullaşma Oranı	62,58	57,31	71,84	-	64,95

Kaynak: Bölge Planı

4.2.3 Beşeri sermaye ve rekabet düzeyi

Çizelge 4.5'te gösterilen İllerarası Rekabetçilik Endeksi araştırmasına göre; Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Genel Endeks verilerine göre Türkiye'deki tüm iller içinde 10., 30., ve 48. sırada yer almaktadır. Ancak illerin rekabetçilik güçlerinin en düşük olduğu alt endeksin Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi endeksi olduğu görülmektedir. Bu endekse göre ise Hatay 44., Kahramanmaraş 52. ve Osmaniye ise 56. sıradadır.

Beşeri sermaye endeksinin göreceli düşüklüğü, bölgenin genel ekonomik rekabet edebilirliğinde önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin girişimcilerin mal ve hizmet üretim süreçlerine yenilikçi yaklaşımlar getirebilme potansiyelleri, iş verimlilikleri ve çalışanlarının beşeri sermaye kapasiteleri ile yakından ilintilidir. Konu bu perspektiften ele alındığında, diğer alanlarda yapılan yatırımların geri dönüş oranlarının istenilen seviyede olmamasının nedeni olarak beşeri sermaye birikimindeki yetersizliklerin yattığı söylenebilir.

İlin hem nitelikli işgücü kaynaklarını geliştirmesi hem de yaşam kalitesi düzeyini iyileştirmesi gerekmektedir. Hem lisans hem de yüksek lisans ve doktora derecesine sahip nüfusun ildeki oranının düşük seviyede kalması, ilin ekonomik rekabet gücünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Düşük marka ve patent başvuru sayıları, ülke ortalamasının altında kişi başına düşen ihracat miktarı gibi hususlar bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Bunun yanında, bin kişi başına düşen özel otomobil sayısı ve alışveriş merkezi kiralanabilir alan miktarı gibi refahı ölçen göstergelerde de Hatay'ın gelişme kaydetmesi gerekmektedir. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu oranında Türkiye ortalaması yüzde 88 iken, ilde bu oranın %57 düzeyinde kalması düşündürücüdür. Bu gösterge itibarıyla Hatay tüm iller içerisinde 77. sırada yer almaktadır.

Çizelge 4.5 : TR63 düzey 2 bölgesi illeri, genel ve alt endeks sıralamaları

	Genel Endeks	Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi
Hatay	10	44
K.Maraş	30	52
Osmaniye	48	56

Kaynak: URAK, İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2009

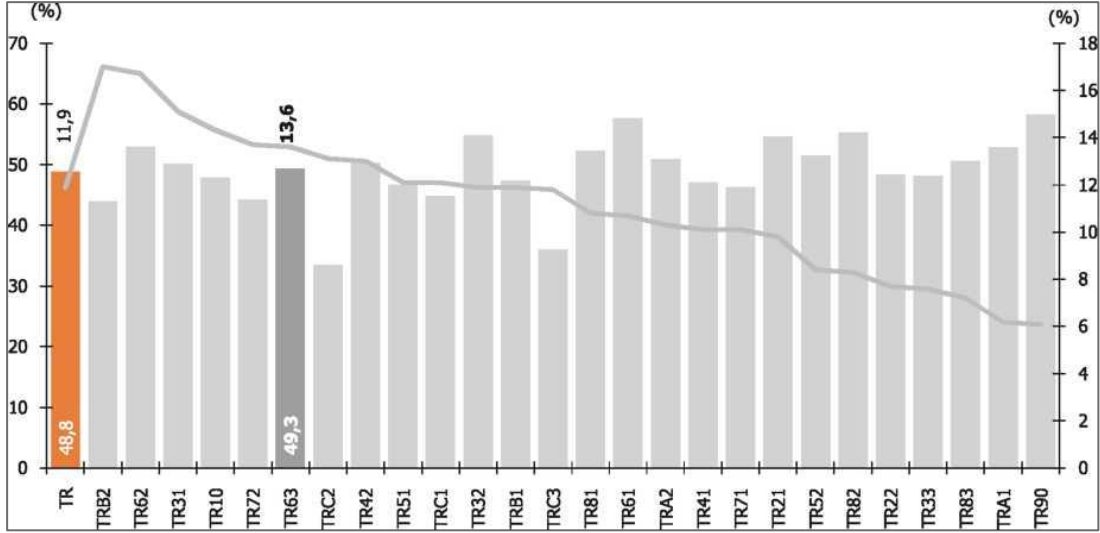
4.2.4 Ekonomi

Hatay İli'nin ekonomik hayatına hakim sektörler; tarım, ticaret, sanayi, ulaştırma (nakliyecilik) ve inşaat sanayidir. Hatay İli gerek coğrafi konumu gerekse tarım ve sanayi üretim potansiyeli ile bir iç ve dış ticaret merkezidir. Hatay'ın ekonomisini incelerken Antakya ve İskenderun olarak iki cazibe merkezini ele almak gerekir. İskenderun Demir Çelik Fabrikaları A.Ş'nin kurulmasına bağlı olarak, İskenderun metal ana sanayinde gelişmeler göstermiş ve sanayi şehri kimliğini kazanmıştır. Hatay'da; demir-çelik mamulleri otomobil filtre imalatı, tarım araç ve gereçleri imalatı ve satışı ile tarımsal ürünlerden başta yaş sebze ve meyve ile narenciye üretim ve ihracatı yoğun olarak yapılmaktadır. Hatay'da ve ülkemizde üretilen mamuller; öncelikle Ortadoğu'ya İskenderun limanı ile Cilvegözü Gümrük Kapısından ihraç edilmektedir.

Hatay taşımacılık sektöründe İstanbul'dan sonra en fazla filoya sahip ikinci il'dir. Hatay'daki taşımacılık firmalarına ait 4000'den fazla TIR bulunmaktadır. Hatay' 11 nakliyecilerin en çok ihraç taşımacılığı yaptığı ülkeler; sırasıyla Suudi Arabistan, Romanya, Ürdün, Irak, Rusya, Suriye ve Almanya'dır.

Ülkemizin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası içerisinde Hatay ili, en büyük katkıyı sağlayan 12'nci il konumundadır. Hatay gerek İskenderun Limanı ve Cilvegözü Gümrük Kapısı'ndan yapılan ihracatla, gerekse Akdeniz İhracatçı Birlikleri kanalıyla il dışındaki gümrük kapılarından yapılan ihracat ile yılda 1 milyar dolardan fazla ihracat gerçekleştiren illerden biridir. Hatay istihdam göstergelerine göre de, Hatay İli'ndeki en büyük istihdam oranı tarım sektörü, en düşük istihdam ise hizmetler sektörü olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.3'de verilen TÜİK'in 2012 yılı verilerine göre, işsizlik ve işgücü göstergelerinde işgücüne katılma sol ekseninde, işsizlik ise sağ ekseninde gösterilmektedir. Buna göre, TR 63 bölgesinde işgücüne katılma oranı Türkiye ortalamasına yakın ve biraz üzerindedir. İşsizlik oranına baktığımızda ise %13,6 ile Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölge planında, toplam istihdam oranının ücretli çalışanlara oranı % 32,47 olarak verilmektedir. Bu veri de il genelindeki işsizlik oranının fazla olduğuna işaret etmektedir.

Şekil 4.3 : İşgücü ve işsizlik göstergeleri

4.2.5 Sivil toplum

TR63 Düzey 2 Bölgesinde ise toplam 2.105 adet dernek bulunmakta olup bu derneklerin 964 adedi Hatay ilinde, 689 adedi Kahramanmaraş ilinde, 453 adedi ise Osmaniye ilinde yer almaktadır. Bölgedeki derneklerin Türkiye'deki derneklere oranı ise yüzde 2,47'dir. Bölgede bulunan dernekleri amaçlarına göre sınıflandırdığımızda bazı amaçların bölgede daha fazla öne çıktığı görülmektedir. Bölgede, yüzde 17,86'lık oranla en fazla dini amaçlı dernek bulunurken, bu dernekleri yüzde 14,73 oranla spor amaçlı dernekler, yüzde 12,45 oranla mesleki dayanışma amaçlı dernekler ve yüzde 8,93 oranla eğitim amaçlı derneklerin izlediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bölgede yer alan dernekler içerisinde dezavantajlı gruplardan engelliler ve engelli sporuna yönelik kurulan derneklerin bölgedeki tüm derneklere oranı yüzde 2,14 iken kadınlara yönelik kurulan derneklerin oranı yüzde 1'dir.

Türkiye'de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen 4.516 adet yeni vakıf bulunmakta olup bunun 39'u Hatay'da, 27'si Kahramanmaraş'ta ve 9'u Osmaniye'de olmak üzere 75 adedi TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde yer almaktadır. Söz konusu 75 adet vakıf içerisinde 13'ü Hatay'da, 11'i Kahramanmaraş'ta ve 6'sı Osmaniye'de olmak üzere toplam 30 adedi sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfıdır.

Türkiye'de, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne bağlı odalar ve borsaların toplam sayısı 365'tir. Bölgede ise TOBB'a bağlı toplam 11 adet sanayi ve ticaret odası ve 6

adet ticaret borsası yer almaktadır. Hatay ili merkez ve ilçelerinde toplam 6 adet ticaret ve sanayi odası 3 adet ticaret borsası, Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerinde toplam 3 adet ticaret ve sanayi odası 1 adet ticaret borsası, Osmaniye ili merkez ve ilçelerinde toplam 2 adet ticaret ve sanayi odası 2 adet ticaret borsası bulunmaktadır.

Sendikalar bakımından bölgeyi incelediğimizde farklı konfederasyonlara bağlı sendika, şube ve temsilciliklerin en fazla Hatay ilinde bulunduğu görülmektedir. Hatay’da işçi sendikalarının, 1 genel merkezi, 2 bölge temsilciliği, 13 Şube ve 4 temsilciliği, memur sendikalarının ise 3 müteşebbis heyeti, 17 Şubesi ve 63 temsilciliği bulunmaktadır.

TR63 Bölgesinde dünyanın gelişmiş bölgelerinde olduğu gibi kalkınma politikalarına sivil katılım için demokratik işbirliği mekanizmalarının mutlaka etkinleştirilmesi, sivil topluma dönük uzmanlık, eğitim ve kapasite artırımı programlarının oluşturulması gerekir.

4.3 Bölge Planının Hatay İçin Öngörü ve Stratejileri ve Aktörler

DOĞAKA ile yapılan görüşmelerde edinilen bilgilere göre, TR63 Bölge Planı sürecine baktığımızda hazırlık aşamasında Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye’nin tüm ilçelerinde katılım toplantıları (çalıştaylar) düzenlenmiştir. Ayrıca analitik çalışma için 19 ana başlık belirlenmiş ve bu başlıklar için veri üreten tüm birimler incelenmiştir. İlçe çalıştayları stratejilerin olgunlaşması gereken sektörleri, derin incelenmesi gereken alanlar hakkında fikir sunmuştur. Başlıca öne çıkanlar; tarım, sanayinin belli kolları, turizm ayrıca potansiyel olarak görülen lojistik sektörü ön plana çıkmıştır. Bu analizler ve ilçe çalıştayları bir araya getirilince stratejilerin temeli ortaya atılmıştır. 3 temel stratejik gelişme eksen; tarım, sanayi ve enerji olarak belirlenmiştir. Turizm ve lojistik sektörleri ise potansiyel gelişme alanları olarak ortaya konmuştur. Bölgenin gelişmiş batı bölgelerine göre kentsel ve sosyal altyapı sorunu olduğu da belirlenmiştir.

TR63 Bölge Planı’nda bölgenin gelişme vizyonu; “Nitelikli insan kaynağı ve gelişmiş altyapı olanakları ile rekabet gücü ve yaşam kalitesi yüksek bölge” olarak belirlenmiştir. Bölge Planı Gelişme Stratejisi ise;

- Bölgesel kalkınmaya en hızlı ve etkili katkının sağlanabileceği enerji, sanayi ve tarım sektörlerini ele alan ‘stratejik gelişme eksenleri’,
- Halihazırda yeterince gelişmeyen ancak önemli ölçüde yatırım kapasitesi bulunan lojistik ve turizm sektörlerini ele alan ‘potansiyel gelişme eksenleri’,
- Bölgesel kalkınmaya yönelik olarak belirlenen gelişme eksenlerine altyapı desteği olarak kentsel altyapı ve sosyal altyapının iyileştirilmesini ele alan ‘kentsel gelişme ve sosyal kalkınma’ bölümlerine ayrılmıştır.

Çizelge 4.6’da gelişme eksenlerindeki hedeflere ulaşmada performans göstergesinin veri kaynağı aktörler yer almaktadır.

Çizelge 4.6 : Gelişme eksenleri ve performans göstergesinin veri kaynağı aktör

AKTÖRLER	
1. Gelişme Eksenleri	İl Milli Eğ. Md./Mil. Eğ. Bak./ Üniversite/İŞKUR/San. Tic. Od./Sağlık Müd./Sağlık Bak.
2. Gelişme Eksenleri	San.Tic.Od./KOSGEB/TÜBİTAK/Hazine Müs./İl Kül.Md./TPE/
3. Gelişme Eksenleri	KOSGEB/TÜBİTAK/DTM/Hazine/San.Tic.Od./OSB Üniv./Gümrük Müs./Tic. Bor./Mobilya Dern./Mobilya Firmaları/TİM/
4. Gelişme Eksenleri	Tarım İl Müd./Üretici Birl./Tic. Bors./TSE/Üniv./ Ziraat Od./
5. Gelişme Eksenleri	İl Kült.Tur. Md/Belediyeler/Üniv./TPE/Gümrük Müd.
Kaynak: Bölge Planı	

Rekabet gücü düzeylerine göre Düzey II bölgelerinin sınıflandırmasında TR63 bölgesi beş grup arasında dördüncü kademede, ‘gelişmeye dirençli bölgeler’ kategorisinde yer almaktadır (Albayrak ve Erkut, 2012). Bölge Planı’nda Hatay için vurgulanan kavram ise Marka/Lider kent olma iddiasıdır. Rekabet ölçeği ise bölgesel olarak Ortadoğu gösterilmiştir. Planın genelinde duyarlılık gösterilen olgu, sürdürülebilirliktir. Bölgesel politika öncelikleri; insan kaynaklarının gelişmiş illere göçüne engel olmak, kentsel altyapı problemleri, erişilebilirlik güçlüğü gibi kalkınmayı engelleyen sorunlara odaklı ve bölgeyi destekleyici işbirlikleri kurmaya önem verme eğilimindedir.

4.4 İlgili Kurum Görüşmeleri ve İletişimsel Eylem Bağlamında Değerlendirilmesi

Planlamada sorunların belirlenmesi, ileriye yönelik strateji ve hedeflerin oluşturulması ve plan kararlarının alınmasında kamunun tüm kesimlerinin fikriyle, yorumuyla sürece dahil olduğu, katkı koyduğu ve karşılıklı etkileşime geçerek ortak akıl oluşturduğu bir ortam iletişimsel planlamanın idealize ettiği bir planlama sürecini tarif etmektedir. Konuyu bölge ölçeğinde ele aldığımızda, planlama disiplini açısından bakarsak bölge planlarının yapım süreci bu idealize edilmiş planlama sürecini irdelememize örnek oluşturmaktadır.

Öte yandan, yeni bölgecilik yaklaşımında ‘yönetişim’ olarak ele alınan bu birlikte yönetme sürecinin iletişimsel planlamanın tarif ettiği ‘bir araya getiren’, ‘ara buluculuk’ yapan konumunda ise bölgesel kalkınma ajansları yer almaktadır. Bölgesel kalkınma ajanslarının kolaylaştırıcılığında hazırlanan bölge planları yerel ve bölgesel kaynakların daha etkin kullanılarak bölgesel kalkınma dinamiklerinin harekete geçirilmesi amacıyla hazırlanmaktadır. Bölgedeki tüm kesimlerin katkısı ile katılımcı bir biçimde hazırlanma iddiasında olan bölge planı süreci Hatay ili örneğinde incelenmiştir.

İletişimsel planlamanın bölge ölçeğinde tezahürü olarak yeni bölgecilik yaklaşımının öne çıkardığı kurumlar arası işbirliği, ağlar, birbirinden öğrenme ve planlama süreçlerine katılım gibi başlıklar olmak üzere tümünden yönetim diyebileceğimiz bu sürecin Hatay ilinde incelenmesi çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Saha çalışmasında yereldeki işbirlikleri, ağlar, plan yapım süreçlerine katılım ve eylem planlarında aktif rol alma durumlarını sorgulamak üzere merkezi yönetim ve yerel

yönetim temsilcilerini kapsayan kamu sektörü, çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kesimini temsil eden bazı dernek ve meslek örgütleri ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan aktörler Çizelge 4.7’de yer almaktadır.

Çizelge 4.7 : Derinlemesine mülakat yapılan kurumlar

Kamu Sektörü	Özel Sektör	Sivil Toplum
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	İskenderun Sanayi ve Ticaret Odası	TMMOB Hatay Şube
Hatay Valiliği Sosyal Etüt Proje Müdürlüğü	İskenderun Deniz Ticaret Odası	İskenderun Çevre Koruma Derneği
Hatay Valiliği İl Planlama Müdürlüğü	Tosyöv Hatay	Hatay Gönüllüleri Derneği
İskenderun Belediyesi	Antakya Sanayi ve Ticaret Odası	
Hatay Büyükşehir Belediyesi		
Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü		
Mustafa Kemal Üniversitesi		
Hatay İl Tarım Müdürlüğü		

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı koordinatörlüğünde yapılan TR 63 Bölge Planı (2014-2023)’nda ajansın organizasyonel yapısı içerisinde önemli bir heyet olan ‘kalkınma kurulu’ aktif olarak rol almaktadır. DOĞAKA Kalkınma Kurulu’nda Hatay ilini temsilen yer alan aktörlerin çoğuyla görüşülmek istense de kartopu metoduyla görüşmecilere ulaşıldığı için mülakat yapılan kurumlar sınırlı olmuştur.

Saha çalışmasında imkanlar dahilinde kalkınma kurulunda Hatay ili adına yer alan 40 kurum temsilcisinden 9'u ile görüşülmüştür.² Bu görüşmelerde ağırlığı il müdürlükleri, belediye, valilik gibi kamu sektörü temsilcileri oluşturmaktadır. Özel sektörü temsilen çeşitli sanayi ve ticaret odaları ve iş adamları ile görüşülmüştür. Bölge planlarında kalkınmanın ekonomi ağırlıklı olarak ele alınması nedeniyle geri planda kalan sivil toplum kesimleri ve hak temelli mücadele yürüten organizasyonlarla görüşülmek istense de bu yeterince sağlanamamıştır. Yerelde bu tarz örgütlülüğün yeterli düzeyde olmaması bu noktada etkin bir unsur olmuştur.

Görüşmeler, derinlemesine mülakat biçiminde gerçekleştirilmiştir. Soru grupları açık uçlu olup iletişimsel planlama ve yeni bölgecilik yaklaşımının anahtar terimleri;

- Karar süreçlerine aktif katılım
- Konsensüs sağlama
- Kurumlar arası işbirliği

konu başlıkları üzerinden oluşturulmuştur.

4.4.1 Karar süreçlerine aktif katılım

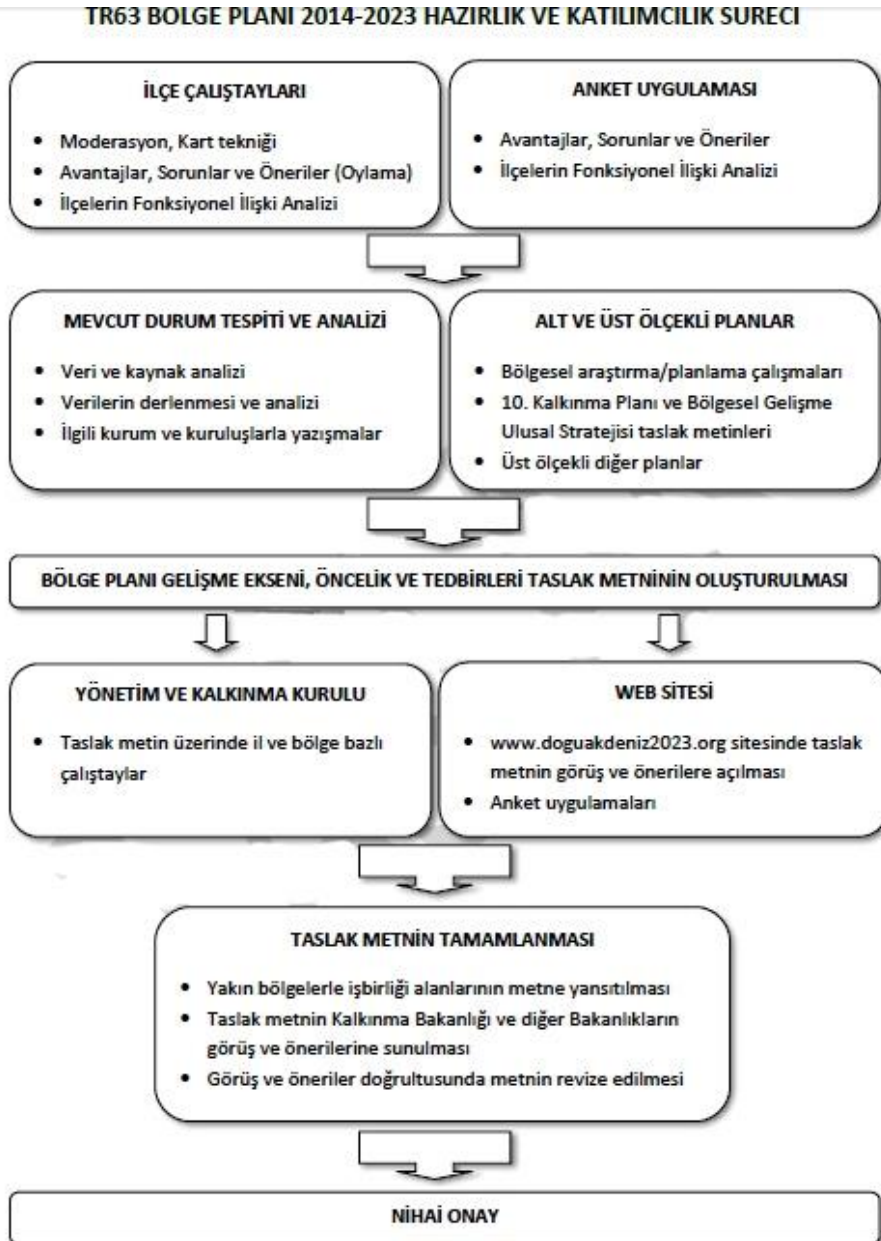
Hatay'da faaliyet gösteren 8 kamu, 4 özel sektör ve 3 sivil toplumu temsil eden aktör ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler doğrultusunda bölge planından haberdarlık ve planlama süreçlerine katılım düzeyinde baktığımızda merkezi idareye ait valilik, kaymakamlık gibi kurumlar oldukça aktif ve yönlendirici iken sivil toplumu temsilen görüşülen aktörlerin aktif konumda oldukları görünmektedir. Meslek örgütleri ve yereli temsil eden sosyal sivil toplum kuruluşlarının bölge planı katılım toplantılarında yer alma ve katkı sağlama noktasında yeterli düzeyde yer almadıkları için etkisizdir. Bu temsil eksikliği bölge planının ekonomi ağırlıklı stratejilere odaklanması ile açıklanabileceği gibi, yapılan görüşmelerde sivil toplum aktörlerinin ifade ettiği “kurumsal olarak sivil toplum kuruluşlarının yeterli kapasitede olmaması ve katılım toplantılarına davet edilmeme” haliyle de açıklanabilir.

Kalkınma ajansı ile yapılan görüşmelerde edinilen bilgilere göre, Hatay'da tüm ilçelerde³ yapılan çalıştaylarda toplam katılımcı sayısı yaklaşık 300'dür. Katılım toplantıları çağrısı kalkınma ajansının web sitesinden, SMS yoluyla ve kurumlara

² Bu görüşme sayısının artması elbette çalışmanın gelişmesine katkı sağlayacaktır. Çalışma bu anlamda gelişmeye açıktır.

³ Plan yapım sürecinde 11 olan ilçe sayısı Hatay'ın büyükşehir olmasından sonra 15'e çıkmıştır.

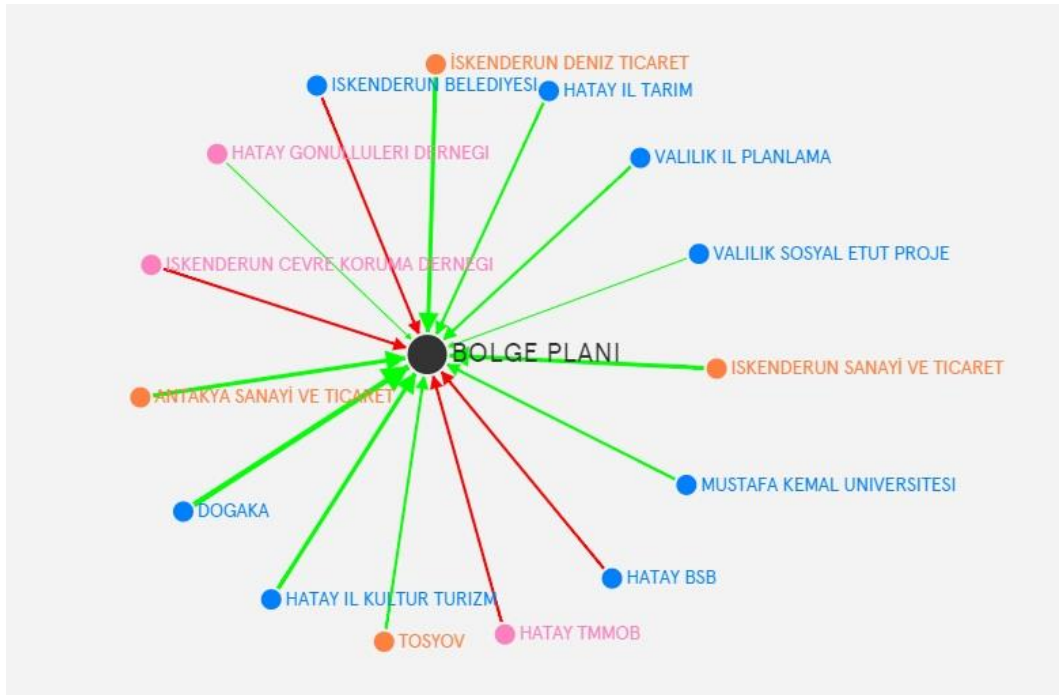
gönderilen resmi davetiyeler üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlçe toplantılarının hazırlığı öncelikle kaymakamlıklar ile yapılan yazışmalar ile başlamıştır. Bölge planı nedir, neden bölge planına ihtiyaç var gibi bilgiler bölgedeki tüm kaymakamlıklara aktarıldıktan sonra uygun zaman aralıkları ortak belirlenmiş ve katılım toplantıları başlamıştır. Toplantılar herkese açık olarak yapılmıştır. Kaymakamlığın ilçede ulaşabildiği kapsayıcılığa göre, ilçenin sahiplenmesine göre ilçelerde katılım sayısında değişiklik olmuştur. Çalıştayların yanı sıra anket uygulaması, mevcut durum tespiti ve alt ve üst ölçekli planların değerlendirmesi yapılmıştır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4: TR 63 bölge planı hazırlık ve katılım süreci

Ajans görüşmesinde edinilen bilgiye göre, ilçe çalıştaylarında gündeme getirilen, tartışılan sorunlarda yerel halk genelde fiziksel çevre, altyapı ve sosyal çevre sorunlarını dile getirmiş, bölge ölçeğinde ekonomik duruma ilişkin tartışmalar geri planda kalmıştır.

DOĞAKA planı koordine eden kurum olarak bölge planı yapım sürecinde en aktif kurumdur. Şekil 4.5'te görüşme yapılan kurumların bölge planı süreci ile olan ilişkisi haritalanmıştır. Kırmızı çizgiler plan yapım sürecinde aktif olarak katılım sağlanmadığı, yeşil çizgiler ise aktif olarak katılım sağlandığını göstermektedir. Görüşülen kurumlardan bölge planı yapım sürecine aktif olarak katılanlar Hatay İl Kültür Turizm Müdürlüğü, İskenderun Ticaret Odası, Antakya Sanayi ve Ticaret Odası İskenderun Sanayi ve Ticaret Odası ve Valilik İl Planlama Müdürlüğü'dür. Bu kurumlar toplantılara katılmanın yanı sıra görüş ve katkılarıyla yönlendirici olmuşlardır. Yapılan görüşmelerde edinilen gözleme göre, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay İl Tarım Müdürlüğü ve Valilik Sosyal Etüt Proje Müdürlüğü toplantılara katılmış kısmen katkı sağlamışlardır. İskenderun Çevre Koruma Derneği, Hatay TMMOB temsilciliği, İskenderun Belediyesi ve o dönem Antakya Belediyesi olan Hatay Büyükşehir Belediyesi ise plan yapım sürecinde aktif olarak katılım sağlamamıştır.

Şekil 4.5 : Görüşme yapılan aktörlerin bölge planı süreci ile olan ilişkisi

Öte yandan, sektörel olarak geleceğe yönelik hedeflerin çizildiği tarım, turizm ve lojistik master planları ile mekansal kararların alındığı il çevre düzeni planında sivil toplum aktörlerini temsil eden görüşmecilerden Hatay TMMOB, İskenderun Çevre Koruma Derneği ve Hatay Gönüllüleri Derneği'nin toplantılarda aktif olarak katılım sağlamadığı görülmektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 : Görüşme yapılan aktörlerin planlarla olan ilişkisi

4.4.2 Konsensüs sağlama

yapım aşamasında mevcutta olmayan Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kurulduktan sonra bölge planı ve ajans ile olan rabıtası üzerinden yapılan görüşmeler doğrultusunda fikir edinilmiştir.

Katılım toplantılarında özellikle kente dair sorun tartışmalarında, sorun olarak öne sürülen düşüncelerin muhataplarının da aynı toplantıda yer almasının zaman zaman gerginliklere neden olduğu görüşmelerde belirtilmiştir. Ancak böyle anlarda uzlaşmanın karşılıklı verilen sözler ve samimi özeleştiriler ile sağlandığı ilgi çeken bir detay olarak ifade edilmektedir.

Öte yandan özellikle İskenderun bölgesinde gerçekleştirilmek istenen ağır sanayiye yönelik termik santral yatırımları, yeni organize sanayi bölgelerinin kurulması sanayi sektöründeki aktörlerin öncelikli taleplerini oluşturmaktadır. Belediye ve valilik çevre düzeni ve sektörel master planları ile bu talepleri değerlendirerek uygulamaya almıştır. Ancak çevresel kaygılarla hareket eden çeşitli sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarının çevre düzeni planına itirazları olmuştur. Kamu sektörünün baskın olması ile geleceğe yönelik bu yatırımların gerçekleşmesi söz konusudur. Bu bağlamda çevre düzeni planı üzerinde konsensüs sağlanmadığı açıktır.

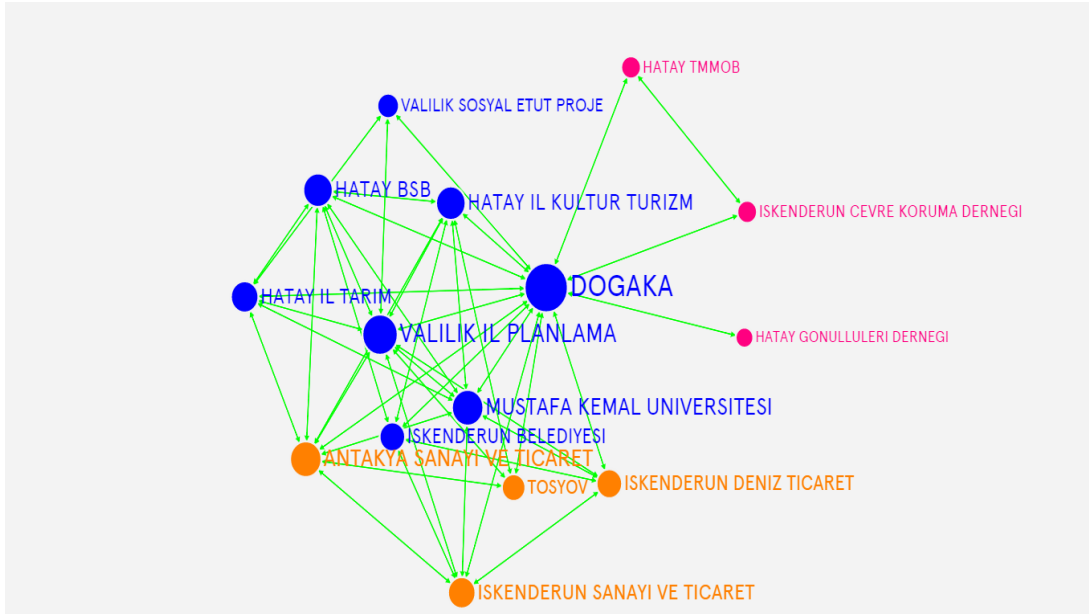
Bölge planında stratejilerde de yer alan gümrüksüz serbest bölge oluşturulması, lojistik köy ve transfer merkezleri oluşturma projesi gibi kentin bütününe ilgilendiren eylemlerde özel sektör temsilcilerinden İskenderun Sanayi Ticaret Odası ve İskenderun Deniz Ticareti Odası ile Antakya Sanayi Ticaret Odası arasında görüş birliği bulunmaktadır. Kamu sektörünü temsil eden aktörler de bu projelere olumlu yaklaşmaktadır. Bu anlamda kamu ve özel sektör arasında fikir birliği olduğu görüşmelere dayanarak söylenebilir.

Çevre düzeni planında olduğu gibi mekansal karar almaktan ziyade gelecek stratejilerin oluşturulmasının hedeflendiği bölge planı toplantı sürecinde ise kamuyu ilgilendiren alanlarda toptan bir grubun itiraz ve karşı fikri söz konusu olmadığı yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Sonuç olarak konsensüs sağlanmasını gerektirecek bir karşıt fikirlerin çatıştığı tartışma ortamının olmadığı söylenebilir.

4.4.3 Kurumlar arası işbirliği

Bölge planları bölgenin geleceği için yaklaşım ve stratejileri belirlerken temel hedefi olan kalkınmayı sağlama noktasında bunu ekonomik açıdan sektörler üzerinden ele almaktadır. Hatay'da öne çıkan sektörler olan tarım, turizm ve lojistik sektörleri bu bağlamda bütünleşik bir biçimde ele alınarak her bir sektör için stratejik eylem

planları hazırlanmıştır. Valilik tarafından Ajans ile işbirliği içerisinde hazırlanan bu planlar bölge planına da altlık olan ve birlikte ele alınan planlardır. Bu kısımda yöntem olarak, kurumlar ile yapılan görüşmelerin yanı sıra İskenderun Lojistik Köyü ile Antakya ve Osmaniye Lojistik Destek Merkezleri Master Planı, Hatay İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, Hatay İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Stratejik Planı ve mekansal kararlar açısından Hatay 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda eylemler bölümünde kurumlara atfedilen işbirliği içerisinde proje gerçekleştirme hedefleri nicelik olarak ele alınmıştır. Kurum görüşmelerinde örtük olarak var olan işbirliği mekanizmaları bilgisine erişilirken, eylem planlarında öngörülen işbirlikleri ile Hatay'ın geleceğine dönük potansiyel olarak ortak hareket edebilecek kurumların bilgisine ulaşılmaktadır. Bu iki yöntem üzerinden çıkan sonuç doğrultusunda DOĞAKA ilişki ağının merkezinde yer alıp köprü görevi görürken, kamu, özel ve sivil sektör temsilcileri ayrı kümelerde yer almaktadır. Kamu ve özel sektör aktörleri arasında işbirliği mekanizması olduğu haritadan okunmaktadır. Sivil toplum aktörleri ise çeperde yer almaktadır ve plan yapım süreçlerinde etkisiz olduğu gibi bu toplantılarda oluşabilecek ağ ilişkisinden de mahrum olmaktadır.

Şekil 4.7 : Görüşme yapılan kurumlar arası işbirliği ağı

4.5 Bölüm Sonucu

Yapılan görüşmeler ve incelenen planlar doğrultusunda, Hatay’da yerelde birlikte karar alıp geleceğe yön çizme konusunda çaba söz konusudur. Ancak kalkınma ajanslarının organizasyonel yapısı ve merkezi yönetime olan bağılıkları planlama sürecinin katılımı sağlamaya dönük bu çabalarını gölgede bırakmaktadır. Kalkınma Kurulu’ndaki üye kurumlarda kamu ve özel sektör temsilcilerinin ağırlığı sivil toplumun yeterince temsil edilmiyor oluşu sorundur. Plan sürecindeki çalıştaylar ve katılım toplantılarındaki niceliksel çoğunluğa vurgu yapılsa da plandan etkilenecek olan kesimin özellikle de dezavantajlı kesimlerin sürece doğrudan aktif bir katılımı söz konusu değildir. Plan kararlarında ve stratejilerde ağırlıklı olarak ekonomi temelli bakış açısı yer almakta, toplumsal ve ekolojik yaklaşım geri planda kalmaktadır. Yatırımcıların talep ve görüşlerinin iletişim platformlarında baskın olması bu durumun ortaya çıkmasına neden olduğu gibi merkezi ve yerel yönetimler ile sanayi ve turizmcilerin işbirlikleri de bu konuda etkin olmaktadır. Sivil toplumu temsil eden kuruluşlar (özellikle sosyal ve mesleki) ile kamu sektörü ve özel sektör arasında işbirliği düşük düzeyde kalmaktadır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda bölge planının yapılma sebebinin ‘sıkışan yatırım alanlarını genişletme baskısı’ olduğu hakim görüştür. Mekansal planlar ile stratejik planlar arasında eş güdüm eksikliği söz konusudur.

Kurumların teknik, nitelikli personel eksikliği, plan süreçlerini takip isteksizliği, bölge planına olan inançsızlık iletişimsel planlama pratiğinin öngördüğü demokratik ve katılımlı plan süreçlerinin gerçekleşmemesinde diğer önemli bir unsurdur. Büyükşehir olmasından sonra Hatay’da yönetsel anlamda kaotik durum devam etmektedir ve kurumlar arası işbirliğinin yönetsel olarak da ihtiyacı söz konusudur.

Bilgiye erişimde eksiklik ve yeniliğe açık olmamak bilgi ağının oluşmasında engeldir. İletişim açısından önem arz eden planlamanın dili bölge planında herkes tarafından anlaşılır bir biçimdedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmada iletişimsel planlamanın yeni bölgecilik anlayışının etkisiyle bölge planlamadaki değişim ihtiyacına yanıt verebilirliği Hatay ili örneğinde incelenmiştir. İletişimsel planlamanın önerdiği yöntemler, son dönemde yeni bölgecilik akımının etkisiyle yeniden ekonomik ve politik olarak şekillenen bölge ölçeğinde ele alınmıştır. Gelişmekte olan ve küresel sistem içerisinde yer almak isteyen bölgelerde yeni yaklaşımda yerel dinamikleri yönlendirmede koordinatörlük misyonu biçilen kalkınma ajanslarının öncülüğünde bölge planları hazırlanmaktadır. Bu çalışmada Hatay'ın yer aldığı bölge örneğinde bölge planı ve ona altlık oluşturan diğer sektörel plan süreçlerinde, iletişimsel planlamanın vurguladığı katılım, konsensüs sağlama ve ağ oluşturma kavramları üzerinden incelenmiştir.

Ancak çalışma sonucunda görülmüştür ki, iletişimsel metodun sağlıklı anlamda gerçekleşmesi ve başarıya ulaşabilmesi için demokrasi kültürünün o mekanda gelişmiş olması, kamu politikalarının bütün kesimlere erişecek ve katılımını sağlayacak düzeyde olması gerekmektedir.

Yine de bu tarz yeni metodların hem kent hem bölge ölçeğinde sorgulandığı çalışmaların çoğalması yerel düzeyde ve kamu temsilcileri üzerinde farkındalık sağlayacak ve planlama disiplinine ve mekana daha demokratik, meşru bakılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akpınar, R.,** (2011) From Old Regional Development Policies to New Regionalism Paradigm in Turkey, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*.
- Albayrak, A.N. ve Erkut, G.,** (2010) Türkiye’de Bölgesel Rekabet Gücü Analizi, *MEGARON Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi* sf:137-148.
- Albayrak, A.N. ve Erkut, G.,** (2012) Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Rekabet Gücü Perspektifinde Bölge Planı Deneyimlerinin Anlattıkları, *TUCAUM VII. Coğrafya Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.
- Alexander, E.R.,** (2000) Rationality Revisited: Planning Paradigms in a Post-Modernist Perspective, *Journal of Planning Education and Research*, Vol.19 pp:242-256.
- Allmendinger, P.,** (2001) *Planning in Postmodern Times*, Routledge, London and New York.
- Altınörs, A.,** (2005) Planlamada Toplumsal Katılım Süreçlerinde Model Arayışları ve İletişim Sorunsalı; İzmir Konak Belediyesi’nin Kemeraltı Bölgesi Örnek Uygulamaları Üzerinden Bir Değerlendirme, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 29. Kolokiyumu, İTÜ Taşkışla İstanbul.
- Atalık, G.,** (1989) *Bölge Planlamasına Giriş*, İTÜ Matbaası, İstanbul
- Brooks, M.P.,** (2002) *Planning Theory for Practitioners*, American Planning Association, sf:119-133.
- Cantari, L.J. ve Spiegel S. L.,** (1970) *The International Politics of Regions: A Comparative Approach*, Prentice Hall.
- Collis, C. ve Webb, D.,** (1999) Regional Development Agencies and The New Regionalism in England, *Regional Studies* pp: 857-873.
- Devlet Planlama Teşkilatı,** (2003) *Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006)*.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı,** (2010) *TR63 Bölge Planı (2010-2013)*
- DPT,** (2000) *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Matbaası, Ankara.
- DPT,** (2000) *Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları
- Dulupçu, M. A.,** (2006) Bölgesel Politikalar Kopyalanabilir mi? Bölgeselleşme Karşısında Bölgeselcilik, *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu TEPAV* sf: 233-255.
- Dulupçu, M.A.,** (2005) *Regionalization for Turkey: an Illusion or a Cure European*

- Eraydın, A.,** (2004) Bölgesel Kalkınma Kavramı, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişim KEAS Cilt 1 Pamukkale Üniversitesi Ankara.
- Eraydın, A.,** (2010) Küreselleşme Sürecinin Yeni Evresinde Değişen Bölgesel Gelişme Paradigması, Friedrich Naumann Vakfı Yayını.
- EURADA,** (1999) Creation, Development and Management of RDAs, Does it have to be so difficult?
- Evren, Y. ve Çekiç, T.İ.,** (2003) Yeni Bölgecilik: Türkiye'nin Bölgesel Gelişme Stratejilerinde Bir Dönüm Noktası Mı?, Toplum ve Bilim 2013/98 sf: 186-195.
- Forester, J.,** (1980) Critical Theory and Planning Practice, Journal of The American Planning Association Vol.46 No.3.
- Forester, J.,** (1998) Rationality, Dialogue and Learning: What Community and Environmental Mediators Can Teach Us About the Practice of Civil Society, Wiley, Londra.
- Forester, J.,** (1998) Rationality, Dialogue and Learning: What Community and Environmental Mediators Can Teach Us About the Practice of Civil Society, Douglass, M. ve Friedmann, J., (der.) Cities for Citizens, Wiley, Londra.
- Gezici, F. ve Hewings, G.,** (2004) Regional Convergence and the Economic Performance of Peripheral Areas in Turkey, Review of Urban and Regional Development Studies sf:113-132.
- Gezici, F. ve Toksöz, F.,** (2014) Türkiye'de Bölgesel Yönetim Bir Model Önerisi, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Halkier, H. ve Danson, M.,** (1998) Regional Development Agencies in Europe - A Survey of Key Characteristics and Trends, in Halkier, H. *et al.* (eds.): Regional Development Agencies in Europe pp: 26-44 London.
- Halkier, H.,** (2006) Regional Development Agencies and Multilevel Governance: European Perspectives, Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu TEPAV sf:3-15.
- Hettne, B.,** (2005) Beyond the 'new' regionalism, New Political Economy pp: 543-571.
- Hurrell A.,** (1995) Regionalism in theoretical Perspective, Oxford University Press.
- Işık, N. Vd.,** (2010) Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları, Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:3 Sayı:2.
- Kalkınma Bakanlığı,** (2013a) İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011), Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı,** (2013b) Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018).
- Kara, M.,** (2008) Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2774.
- Kayasü, S.,** (2006) Kentsel ve Bölgesel Gelişme ve Planlama: Yeni Kurumsalcı Yaklaşım, Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve

Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003 Der: Eraydın A. içinde sf: 280-288, Dost Kitabevi, Ankara.

- Keating, M.,** (1997) The invention of regions: political restructuring and territorial government in Western Europe, *Environment and Planning C: Government and Policy* Volume 15, p: 383-398.
- Keating, M.,** (1998) The new regionalism in Europe, Edward Elgar, Cheltenham.
- Köse, S. ve Konur, F.,** (2011) Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkililiği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* sf: 95-137.
- Kroen, A.,** (2011) The Ambiguity of New Regionalism, State of Australian Cities Conference (SOAC), Melbourne.
- Lovering, J.,** (1997) Misreading and misleading Wales: The New Regionalism, University of Cardiff Department of City and Regional Planning Working Papers.
- Lovering, J.,** (1999) Theory led by policy: The inadequacies of the ‘New Regionalism’ (illustrated from the case of Wales), *International Journal of Urban and Regional Research*, Volume 23 Issue 2, pp: 379-395.
- Lovering, J.,** (2011) The New Regional Governance and The Hegemony of Neoliberalism, in Pike, A. *et al.* (eds.): *Handbook of Local and Regional Development* pp:581-594.
- Nijkamp, P. ve Bergh, J.,** (1990) Sustainable Economic Development in Regional Systems, Amsterdam.
- Olsson, A.R.,** (2009) Relational Rewards and Communicative Planning: Understanding Actor Motivation, *Planning Theory* Vol.8:3 pp:263-281.
- Ongan, N.T.,** (2013) Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme, *Çalışma ve Toplum* 2013/1 sf: 211-228.
- Pınarcıoğlu, M. ve Işık, O.,** (2004) Yeni Kalkınmacılık: Bölgesel Kalkınmada Arayışlar, GAP GİDEM Yayınları, Ankara
- Pinel, S.L.,** (2011) Regional Planning as Mediation: Inside Minnesota’s Metropolitan Twin Cities Regional Plan Implementation, *Journal of Environmental Policy&Planning* Vol.13 No.4 pp:399-420.
- Sager, T.,** (2013) Reviving Critical Planning Theory Dealing With Pressure, Neoliberalism and Responsibility in Communicative Planning, Routledge, London and New York.
- Şengül, H.T.,** (2007) Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme, *Kentsel Planlama Kuramları Der: Ersoy, M., içinde, İmge Kitabevi*, sf:59-113
- Şenkal, A.,** (2005) Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları, İstanbul Üniveristesi İktisat Fakültesi Mecmuası.

- Tekeli, İ.**, (2000) Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Kitabevi, Ankara.
- Tekeli, İ.**, (2008) Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ.**, (2009) Akılcı Planlamadan, Bir Demokrasi Projesi Olarak Planlamaya, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ.**, (2009) Sosyal Sermaye Kavramına Verilen Önemin Bölgesel Gelişme Sorununa Yaklaşmakta Getirebileceği Mantık Üzerine, 4. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu TEPAV, Ankara.
- Tomaney, J. ve Ward, N.**, (2000) England and The ‘New Regionalism’, Regional Studies 34:5.
- Ünsal, F.**, (2002) Avrupa Birliği’ne Katılım Sürecinde Bölgeselleşme ve Bölge Planlamada Yenilikçi Araçlar, 10. Ulusal Bölge Bilimi Bölge Planlama Kongresi, İTÜ Taşkışla İstanbul. Urban and Regional Studies 12;99.
- Calthorpe Associates**, Erişim tarihi: 05.12.2014 adres: <http://www.calthorpe.com/i35>
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı**, Erişim tarihi: 12.09.2014 adres: <http://www.dogaka.gov.tr>
- Hatay Valiliği**, Erişim tarihi: 29.10.2014 adres: <http://www.hatay.gov.tr>
- Resmi Gazete**, Erişim tarihi: 16.11.2014 adres: www.resmigazete.gov.tr/
- The European Association of Development Agencies**, Erişim tarihi: 20.11.2014 adres: <http://www.eurada.org/>
- Türkiye İstatistik Kurumu**, Erişim tarihi: 07.10.2014 adres: <http://www.tuik.gov.tr>

EKLER

EK A.1 : Kurum görüşme soruları

EK A.2 : DOĞAKA kalkınma kurulu Hatay listesi

EK A.1

Kurum Görüşme Soruları	
Sizce (kurumsal olarak) Hatay'ın en önemli 3 sorunu nedir? (yaklaşımlardaki ekonomi odaklı bakış açısının yerelde olup olmadığını sorgulamak)	
Hatay'ın sorunlarına çözüm üretmede katkı sağlayabilecek aktörler kimlerdir? (sınırlandırmadan)	
Bu aktörler sorunları çözmek için işbirliğini nasıl sağlayabilir?	
Sorunların çözümüne katkı sağlayabilecek aktörlerin ağırlıkları ne düzeyde olmalıdır? (1'den 5'e kadar derecelendirme: çok düşük, düşük, orta, yüksek, çok yüksek)	
Kurumunuzun ve diğer aktörlerin nitelik, nicelik ve yetkinlik olarak kapasitesi sorunların çözümünde yeterli midir?	
Bölge Planından haberdar mısınız? Nasıl haberdar oldunuz?	Hatay'da gerçekleştirilen/istenen herhangi bir projeden haberdar mısınız? Nasıl haberdar oldunuz?
Bölge Planı yapım sürecinde toplantılara davet edildiniz mi?/katıldınız mı?	Bu projenin yapım sürecinde toplantılara/ yapım sürecine davet edildiniz mi?/katıldınız mı?
Bağlı olduğunuz grubu temsilen mi? Bireysel mi katıldınız?	Bağlı olduğunuz grubu temsilen mi? Bireysel mi katıldınız?
(Eğer)Temsil ettiğiniz grubu plandan ve toplantıdan nasıl haberdar ettiniz?	(Eğer)Temsil ettiğiniz grubu projeden ve toplantıdan nasıl haberdar ettiniz?
Toplantı(lar)da katılımcılar arası temel anlaşmazlık konuları nelerdi?	Toplantı(lar)da katılımcılar arası temel anlaşmazlıklar nelerdi?
Anlaşmazlıkların giderilmesinde uzlaşma nasıl sağlandı? Baskın bir grubun etkisi oldu mu?	Anlaşmazlıkların giderilmesinde uzlaşma nasıl sağlandı? Baskın bir grubun etkisi oldu mu?
Plan kararlarının son evresinde en etkili aktör/aktörler kimlerdi?	Plan kararlarının son evresinde en etkili aktör/aktörler kimlerdi?
Bölge Planının kent için faydaları nelerdir?	Projenin kent için faydaları nelerdir?
Bölge Planının kent için eksik kalan konular nelerdir?	Projenin kent için zararları nelerdir?
Toplantıya katılmanın grubunuza katkısı oldu mu? Size katkısı oldu mu? (network)	Toplantıya katılmanın/Projeye katılmanızın grubunuza katkısı oldu mu? Size katkısı oldu mu?
Kurum olarak önerileriniz plana ne ölçüde yansıdı?	Kurum olarak önerileriniz projeye ne ölçüde yansıdı?
Katılım toplantılarını samimi buldunuz mu?	Katılım toplantılarını samimi buldunuz mu?
Planın son halinden haberdar mısınız, haberdar edildiniz mi?	Projenin son halinden haberdar mısınız, haberdar edildiniz mi?
Bundan sonra Hatay'ı ilgilendiren plan, proje toplantılarına katılacak mısınız?	Bundan sonra Hatay'ı ilgilendiren plan, proje toplantılarına katılacak mısınız?

EK A.2

Sayı	Temsil Edilecek Kurum / Kuruluş	Temsilci Sayısı
1	Hatay İl Özel İdaresi	1
2	Hatay Valiliği İl Planlama Ve Koordinasyon Müdürlüğü	1
3	Hatay Gıda Tarım Ve Hayvancılık İl Müdürlüğü	1
4	Hatay Aile Ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	1
5	Hatay Kosgeb Hizmet Merkezi İl Müdürlüğü	1
6	Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü	1
7	Hatay Çalışma Ve İşkurumu İl Müdürlüğü	1
8	Hatay Gençlik Hizmetleri Ve Spor İl Müdürlüğü	1
9	Mustafa Kemal Üniversitesi	1
10	Hatay İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü	1
11	Türkiye İstatistik Kurumu Hatay Bölge Müdürlüğü	1
12	Dört Yol Kaymakamlığı	1
13	Erzin Kaymakamlığı	1
14	İskenderun Kaymakamlığı	1
15	Kumlu Kaymakamlığı	1
16	Antakya Belediyesi	1
17	İskenderun Belediyesi	1
18	Samandağ Belediyesi	1
19	Dört Yol Belediyesi	1
20	Kırıkhan Belediyesi	1
21	Dört Yol Girişimci İşadamları Derneği	1
22	Hatay Genç İşadamları Derneği	1
23	Hatay Kadın Girişimciler Derneği	1
24	Hatay Sanayici Ve İşadamları Derneği	1
25	Zeytin Ve Zeytinyağı Ür., Zeytinyağı Fab. Ve İşleteni Koruma Derneği	1
26	Akdeniz İhracatçı Birlikleri Antakya İrtibat Bürosu	1
27	Antakya Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü	1
28	Antakya Ziraat Odası	1
29	Antakya Ticaret Borsası	1
30	Antakya Ayakkabıcılar Odası	1
31	Hatay Mimarlar Odası	1
32	İskenderun 1. Organize Sanayi Bölgesi	1
33	İskenderun Ticaret Ve Sanayi Odası	1
34	Dört Yol Ticaret Ve Sanayi Odası	1
35	Esnaf Ve Sanatkarları Odaları Birliği	1
36	Hatay Gazeteciler Cemiyeti	1
37	Hatay Gönüllüleri 2006 Derneği	1

38	Antakya Marangozlar Ve Hırcılar Odası	1
39	Tobb Hatay Kadın Girişimciler Kurulu	1
40	Gün Tır Uluslar Arası Taşımacılık İnşaat Turizm Ve Ticaret A.Ş.	1

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad : Nail Gökhan Karabulut

Doğum Yeri ve Tarihi : Kadıköy, 09.03.1987

E-Posta : gok.karabulut@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2011, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü